

פרק י"ד

פרק י"ד

Summary:

יונתן and his נושא כלים venture toward the פלשתי camp, unbeknownst to anyone else. Armed with great faith and a single sword, they cross the deep ravine between the two camps. When the פלשתים invite them up to battle, fulfilling a sign they had set, they scale the steep cliff and attack the פלשתים. They kill twenty and generate a great fright and commotion amongst the פלשתים. שאול's army notices the chaos and notes יונתן's disappearance. They join the fight, and chase after the frightened פלשתים who fight their own amidst the great confusion. שאול swears for the nation, forbidding eating until the evening. יונתן – who was absent and did not hear the declaration – is weak and sick with בולמוס, and tastes some honey from the forest. When informed of the שבועה, יונתן criticizes his father's decision. In the evening, the famished nation rushes to eat from the spoils, neglecting important halachic requirements. שאול is informed and sets up a מזבח and a system to inspect if all halachic requirements are met. שאול asks ה' through גזירה whether to continue the course, and is not answered. שאול performs a גורל to find the cause of the blockage and יונתן is selected. יונתן admits to tasting honey and שאול declares he will die. The nation is horrified and argues to execute יונתן. שאול is successful in securing the borders of ארץ ישראל and saving the Jews from their enemies.

KNOWLEDGE OBJECTIVES: PEOPLE

Students will be able to identify the roles of the following personalities in this פרק:

- שאול
- יונתן
- יונתן of נושא כלים
- אַחִיָּה בֶן אַחֲטוֹב
- אחינעם בת אחימץ
- אבנר בן נר
- מיכל
- מירב
- ישוי
- מלכי שוע

KNOWLEDGE OBJECTIVES: ידעו

Students will be able to explain the following phrases and concepts in the פרק:

- שאול's lineage
- כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַחֲמֵי הַמַּעַט
- אות
- המון
- שבועה
- פקוח נפש
- מצוות יהרג ועל יעבר
- גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה
- זריקת הדם
- סבין שחיטה
- חלילה
- שאול's family tree
- ה' מדקדק עם צדיקים כחוט השערה

פרק י"ד

KNOWLEDGE OBJECTIVES: DEPTH OF KNOWLEDGE

Students will be able to explain the following main ideas in the פרק:

- נושא בלים and יונתן's original plan and signs
- The topography of the battle area and its ramifications
- The process and outcome of the attack by יונתן and his בלים נושא
- שאול's reaction to the commotion that was spotted
- The supernatural nature and outcome of the battle
- The guidelines and reasoning behind שאול's שבועה that no one should eat bread
- יונתן's condition and justification for tasting the honey
- The reason for יונתן's reaction
- The nature of ישראל's שבועה when slaughtering the animals that evening
- How שאול solved the problem
- The reason for the גורל's process and outcome
- How the nation redeemed יונתן and the arguments in his favor

UNDERSTANDING OBJECTIVES

Students will gain an understanding and appreciation of the following deeper concepts and life lessons from this פרק:

- Humility in speech
- There is no problem that is too big for ה'. There is no difference to ה' between performing a natural or supernatural salvation, large or small. ה' is capable of anything.
- Causing pain to another person, even if justified, is a very serious matter.
- When confronted with a choice in life, ask yourself, "What is the רצון ה'? Which choice does ה' want me to choose?" and, "How can I use this opportunity to strengthen my relationship with ה'?" Often, we can answer the question ourselves once we properly evaluate our choices. At other times, even with the absence of the אורים ותומים, we still have the option to ask a חכם: "What is the רצון ה' in this situation?"
- The more privilege, יחוס, and ברכה a person has or experiences, the greater their accountability.
- When we make a mistake, we can practice hearing rebuke and accepting without jumping to defend ourselves. Instead we can ask, "Is there a bit of truth in here that I can internalize to help me grow and improve myself?"

SKILLS OBJECTIVES

Students will advance the following textual and בדיקת skills:

- Connecting lessons and מאמרי חז"ל to words in the פסוק
- Paraphrasing words in the פסוק
- Identifying dialogue in the פסוקים and who the speaker and subject are
- Identifying the subject of words from the פסוק
- Identify apparent contradictions in the narrative
- Connecting concepts and lessons to other places in תפילה or תנ"ך
- Connecting lessons to real life situations
- Summarizing content
- Connecting words to their מושגים
- Perspective taking
- Evaluating culpability and defending a position
- Understanding family connections and contexts

פרק י"ד

(א) וַיְהִי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל אֶל הַנְּעָר נֹשֵׂא כֶּלִי
לֵכָה וְנַעֲבְרָה אֶל מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַלַּיְתָּ וּלְאָבִיו לֹא הִגִּיד:

the son of שאול suggested to נער who carried his weapons, "Let us go across to the army base of the פלשתים, over there." (He pointed across the deep valley canyon to the פלשתי camp.) He did not inform his father שאול of his plans.

JUMPSTART QUESTION

It is already a known fact that שאול was יונתן's father. Why is יונתן called שאול?

נער, יונתן spoke with humility to his father, saying "let us go together" just like his father did (in פרק ט).

JUMPSTART QUESTION

Why did יונתן go without first asking or at least informing his father?

A¹: יונתן only went to see the פלשתי camp, he did not intend to fight. (מלב"ם)

A²: יונתן felt time was limited. And as explained in שאול was far from him, on the other side of the hill. (כלי יקר)

The פסוקים will now introduce background information necessary to understand the story.

(ב) וְשְׂאוּל יוֹשֵׁב בְּקִצְהַת הַגְּבֵעָה תַּחַת יַמּוֹן אֲשֶׁר בְּמִגְרוֹן וְהָעַם אֲשֶׁר עִמּוֹ כָּשַׁשׁ מְאֹד אִישׁ:

sat at the southern edge of the hill under a pomegranate tree that was in מגרון, located at the very edge of the hill, farther from מכמש. שאול (מצודת דוד, מלב"ם) and his men stayed further from פלשתים as he did not want to embolden פלשתים by displaying his pitiful army. (מלב"ם) Since שאול was camped far from יונתן, he did not notice יונתן's subsequent disappearance. (אברבנאל)

JUMPSTART QUESTION

The פסוק previously mentioned that שאול had six hundred men. Why is this repeated?

This פסוק demonstrates that no other men have joined since then. (רד"ק)

מצב פלשתים, כי מכמש היה מצפון לגבע (כמו שיתבאר פ"ה) ושאול ויונתן עמדו בצד דרום של גבע ורצה יונתן לעבור מדרומו של גבע אל צד צפונו ששם יעמד נגד מצב פלשתים, זה שכתוב אל מצב פלשתים אשר מעבר הלי, ולכן לאביו לא הגיד כי לא היה דעתו עדיין אל הגבורה שהתעורר עליה אחר כך:

כלי יקר ולעז"ל לדקדק אומר ויהיה היום מאי קאמר ונמי קא משמע לן ראם להודיע שלא הלך בלילה בהחבא אלא ויהי הוי' לעין כל היל"ל ויהי ביום. ועוד בן שאול מאי קא משמע לן ידוע הוא. ונראה שכל כוונת כתוב זה לתת התנצלות ליהונתן למה לא הגיד לאביו כי ראוי בכל כיוצא בדבר כזה דאיכא סכנתא חמירא מאיסורא לזה הקדים ואמ' כי היתה השעה דחוקה שהגיע היום ההוא שעזר שבו יפלו פלשתים ביד ישר' זהו שאמ' ויהי היום ולכן נתעורר יהונתן ויאמר ובו' וכן שאול הוא ונכנע אליו וכן יכבד אב ליטול רשות ממנו אלא שהיות היום ההוא המוכן ליום תשועת ישראל גרם ליהונתן שלאביו לא הגיד יען ששאול עומד ויושב בקצה הגבע ובו' ולכן לא הלך לקצה הגבעה ליטול רשות כי הזמן דחוק כי ממחר האלקים להושיע את ישראל נמצא ולאביו לא הגיד מקושר למעלה ולמטה לפסוק ושאול יושב ובו' ואולי אמר בן שאול כי מצינו לו בזה היותו בן שאול דומה אליו במידת הענוה מה שאול השוע עצמו לנער דכתיב ודא לנו כנ"ל אף יהונתן כן אמר ונעברה אל מצב פלשתים לא כתב ואעברה אלא ונעברה השוע עצמו לנער

רש"י מעבר הלי כל 'הלי' ולזה' שבמקרא, אינו לשון הזה, אלא לשון דבר שכנגדו, והוא מראהו באצבע, ובלע"ז אינו לשון צי"ט בלע"ז, אלא צי"ל בלע"ז: **מעבר הלי**. גי שני ההרים:

מצודת דוד נושא כליו. כלי מלחמתו: ונעברה. נתקרב אל המצב העומד בהעבר הפונה אלינו:

מצודת ציון הלי. הזה, כמו (מלכים ב כג ח): מה הציון הלי:

רלב"ג זה הספור כלו בא להורות כי לא בחרב ובחנית יושיע ה' הלא תראה כי יהונתן לבדו עם נושא כליו היו כנגד החיל הרב הזה ונתן השם תשועה גדולה בידו:

מלבי"ם (ז-א) **השאלות**: למה אמר בפסוק א' לכה ונעברה. ובפסוק ו' אמר זה שנית והוסיף אולי יעשה ה' לנו והנער השיב לו, כל זה היה לו לומר בפעם הראשון?, מ"ש בפסוק ג' ששאול יושב בקצה הגבעה ואתו כשש מאות איש כבר נזכר למעלה (י"ג ט"ו) ובא פה כפול ושלא במקומו, וכן מ"ש ואחיה בן אחיטוב וכו', אין מקומו פה?

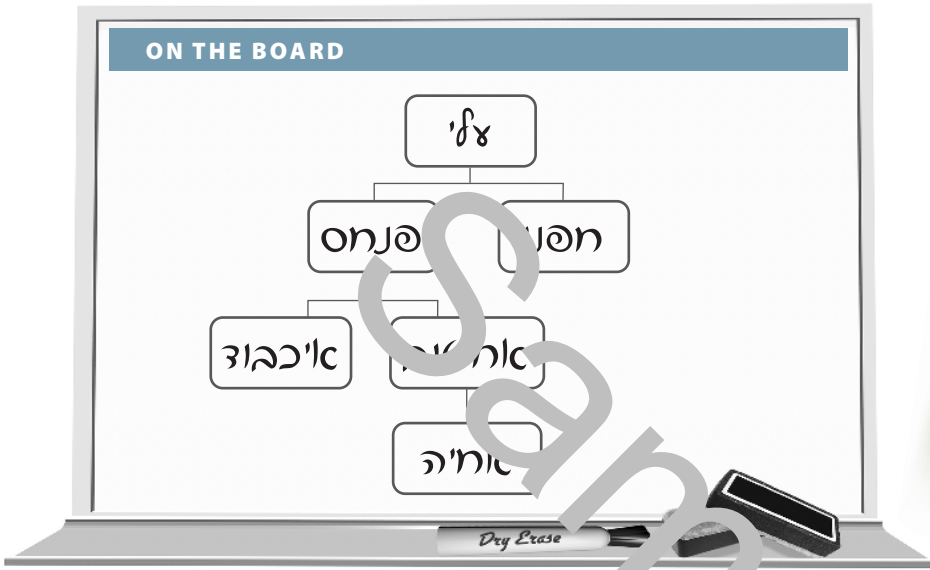
ויהי היום ביום ההוא שיצא מצב פלשתים אל עבר מכמש מזה. **ויאמר** כו' **לכה ונעברה** אז לא היה דעתו עדיין להלחם בהם רק לעבור אל העבר שנגד

פרק י"ד

(ג) וְאֶחִיָּהּ בֶּן אַחִיטוֹב אָחִי אֵיכָבוֹד בֶּן פִּינְחָס בֶּן עֲלִי כֶּהֵן הָיָה
בְּשֵׁלּוֹ נִשְׂא אִפּוֹד וְהָעָם לֹא יָדָע כִּי הֵלֵךְ יוֹנָתָן:

עלי הכהן, the son of אחיטוב, who was the brother of איכבוד, both the sons of פנחס the son of עלי.

TEACHER IDEA

As you draw the family tree on the board, ask the students for the names they should fill in, or call them up to the board to help you

HIGHER ORDER THINKING

Who was עלי's father? **אחיטוב** Uncle? **איכבוד** Grandfather? **פנחס** Great grandfather?

Name two of עלי's grandsons. **אחיטוב** and **איכבוד**

What is the relationship between חפני and איכבוד? **חפני is his uncle, איכבוד is his nephew**

There are endless variations to these relationship questions. Although seemingly simple, these questions help solidify understanding and context and reinforce higher order thinking skills and building confidence.

באו עוד אליו מיום אשר נסע מן הגלגל, ויונתן היה בקצה הגבעה מהצד האחר ולכן הלך ולא ידעו אביו:

רש"י (ג) **נשא אפוד**. אורים ותומים:

מצודת דוד אחי איכבוד. אחיטוב היה אחי איכבוד: כהן ה' בשלה. חזר על עלי, שהיה כהן גדול בהיות שם המשכן: **נושא אפוד**. הוא כולל גם לחושן עם האורים ותומים, ועל אחיה חזר:

רלב"ג כהן ה' בשלה. שב אל עלי לא אל אחיה כי כבר היה חרב משכן שילה ואולם אמרו נושא אפוד בד שב אל אחיה והרצון בזה לפי מקומו כי הוא היה כהן גדול: **והעם לא ידע כי הלך יהונתן**. אמנם אמר זה שאם ידעו היו הולכים עמו:

מלבי"ם ואחיה שב אל ספורו שיונתן לא היה דעתו אז אל שיפול במחנה פלשתים, א. מצד שלא הגיד לאביו ולא היה עושה דבר גדול כזה בלעדיו, ב. שהיה שם אורים ותומים עמהם והיה שואל בה' כי אחיה בן אחיטוב כו' בן פנחס בן עלי, אשר עלי היה כהן ה' בשלה, אחיה היה נושא אפוד, ומדוע לא שאל בה', ג. שגם העם לא ידע כי הלך יונתן וכל זה ראייה שלא היה במחשבתו אז לעשות נוראות שאם כן היה מיעד את העם להיות נכונים אחריו:

רש"י (ב) **בקצה הגבעה**. בסוף הגבעה:

מצודת דוד אשר במגרון. שם מקום בקצה הגבעה: **והעם**. רצה לומר: העם אשר היו כשש מאות איש, גם המה שמה ישבו עמו:

מלבי"ם ושאלו יושב בא לבאר מדוע הוצרך לעבור כי שאלו יושב בקצה דרומי של גבע אל צד מגרון לא אל צד מכמש, זה מסבת מעוט העם אשר עמו שהיו גם עתה רק כשש מאות איש כמו שהיה בבואו לגבע והתירא מהתראות לפני מחנה פלשתים עם אנשיו המעטים:

רד"ק כשש מאות איש. הלא אמר זה ויפקוד שאלו את העם הנמצאים עמו כשש מאות איש אם כן למה חזר ואמר עוד אלא להודיע כי לא נוספו בהם עוד ואף על פי שהיה להם להלחם עם הפלשתים אשר חנו שם כנגדם להלחם הושיעם הקל:

אברבנאל (ב) והנה אמר אחר זה ושאלו יושב בקצה הגבעה וגו', וכבר נאמר שהוא היה יושב בגבעה, אבל סבתו אצלי להגיד שלא הרגיש שאלו כלל בהליכת יונתן בנו ולא מנערו דבר, לפי שעם היות שניהם חונים בגבעה הנה לא היו מחוברים יחד אבל היו נפרדים במקומותיהם, והיה מקום תחנות שאלו בקצה הגבעה תחת רמון אחד אשר במגרון והיו עמו שש מאות איש, כי לא

פרק י"ד

JUMPSTART QUESTION

Did the house of עלי not receive a punishment that their family would lose the גדולה גדולה?

Yes! Although the קללה began to take effect with the death of חפני and פנחס, it was a gradual transition that continued during the leadership of דוד until its complete implementation, upon שלמה's kingship. When שלמה was anointed, צדוק formally assumed the exclusive position of כהן גדול and finalized the רב"ק, שמואל ב טו: כד-כה, מלכים א' א: ד, ב: כז). בית עלי regarding נבואה

INTERESTING TIDBIT

צדוק's father's name is אחיטוב, but he is not the son of פנחס.

דברי הימים א' ה: ל-לד See for his ancestry.

(ד) ובין המעברות אשר בקש יונתן לעבר על מכת פלשתים שן הסלע מהעבר מזה ושן הסלע מהעבר מזה ושם האחד בוצץ והשני סנה:

פלשתים wanted to cross the ravine to reach the army of יונתן. The narrow ravine was located between two cliffs, which are referred to as 'שן הסלע' because they resembled a tooth in their sharp protrusion, (מצודת דוד) both tall and distinct enough that they warranted a name. (מלבי"ם) One of them was named בוצץ and the other one was named סנה.

רחיקה הוליד את מריות. לג מריות הוליד את אמריה ואמריה הוליד את אחיטוב. לד ואחיטוב הוליד את צדוק וצדוק הוליד את אחימעץ

רש"י (ד) ובין המעברות אשר בקש יונתן לעבור. כן היה עשוי, שן הסלע היה מהעבר מזה לבין המעברות מזה, ושן הסלע לבין המעברות מזה. הגיא הוא קרוי בין המעברות, והיה לו סלע מכאן, וסלע מכאן, זה בעברו מזה, זה בעברו מזה, והגיא בין שני העברים, אותו הגיא בקש יונתן לעבור: שן הסלע. שם שן האחד 'בוצץ', ושם השני 'סנה':

מצודת דוד ובין המעברות. כי פלשתים חנו במכמש בהר, וישראל חנו למולם בגבעה, והגי שביניהם קרוי בין המעברות, שהוא בין מעבר וצד מחנה פלשתים, ובין מעבר מחנה ישראל, ואמר 'ובין המעברות', רצה לומר: הגיא אשר בקש יונתן לעבור בו להתקרב למחנה פלשתים, היה בו שן הסלע מעבר גבעה, ושן הסלע מעבר וצד מכמש:

מצודת ציון המעברות. מלשון עבר וצד: על מצב. אל מצב: שן הסלע. בולט היה כשן:

מלבי"ם ובין ספר כי בבואו אל צפונה של גבעה נגד מצב פלשתים שאז התנוסס בו רוח ה' לעבור וללחום בשם ה' זה היה בין המעברות כי אז בקש יונתן לעבר אל מצב פלשתים ולהכות בהם, היו שם שיני סלעים גבוהים מפסיקים ביניהם, והיו גבוהים מאד עד שנקבו בשמות מיוחדים, וכן היה,

רד"ק ושם האחד בוצץ ושם האחד סנה. כן היה שמם לא נודע אצלנו ענין השמות אלא ש"ת בוצץ משרועייתא מקום חלקלק מדברי רבותינו ז"ל בשרעתא דנהרא ותרומנו בחלקלקות באפלה במשרעא בקבלה ותרגם סנה מדרוכיתא פ' מקום דרוך:

רד"ק אחי אי כבוד. לפי שמכר אי כבוד וליה אחיטוב לפיכך אמר אחי אי כבוד או בעבור שנקרא שמו כן על גלות הארון והיה אביו אז עם הארון במחנה ונכשלו ישראל בעון הכהנים ובעונם אביו במלחמה הזאת שהיה אחיה נושא אפוד והיה טוב לפני ה' היה הדבר בהפך והיתה תשועה גדולה בישראל: כהן ה' בשלה. על עלי אמר שהיה כהן ה' בשילה ואחיה זה היה שם במחנה עם ארון האלקים נושא אפוד והוא כלל החושן והאורים והתומים כי בהם שאלו הגישה ארון האלקים נקרבה הלום אל האלקים ולפיכך היה ספור זה הנה להודיע כי עדיין לא החלה קללת עלי שהרי מבני בניו היה נושא אפוד כי לא חלה הקללה היא עד שהוקם צדוק כהן גדול כמו שפירשת: והעם לא ידע. פי' העם אשר עם יהונתן כי מן הנראה כי שני ראשים היו ישראל למלחמה הזאת האחד שאלו עם העם אשר עמדו עמו ויונתן נפרד עם נושא כליו מן העם אשר אתו בלא דעת' לפיכך אמר והעם לא ידע כי אילו ידע היו הולכים עמו:

שמואל ב טו: כד-כה והנה גם צדוק וכל הלויים אתו נשאים את ארון ברית האלקים ויצקו את ארון האלקים ויעל אביתר עדתם כל העם לעבור מן העיר: ויאמר המלך לצדוק השב את ארון האלקים העיר אם אמצא חן בעיני ה' והשבני והראני אתו ואת נוהו:

מלכים א' א: ד ומשח אתו שם צדוק הכהן ונתן הנביא מלך על ישראל ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה

מלכים א' ב: כז ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן לה' למלא את דבר ה' אשר דבר על בית עלי בשלה:

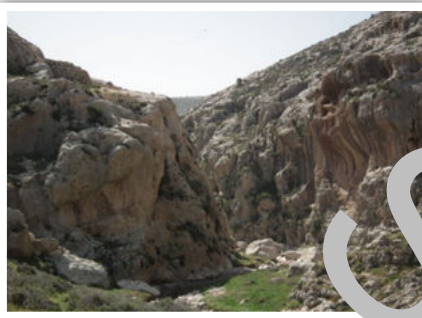
דברי הימים א' ה: ל-לד אלעזר הוליד את פינחס פינחס הליד את אבישוע. לא ואבישוע הוליד את בקי ובקי הוליד את עזי. לב ועזי הוליד את זרחיה

פרק י"ד

(ה) הַשֵּׁן הָאֶחָד מִצִּוּק מִצְפוֹן מוֹל מְכַמֵּשׁ וְהָאֶחָד מִנֶּגֶב מוֹל גִּבְעָה: (ס)

One cliff ascended from the ravine on the northern side to מכמש, where the פלשתים were camping. The other cliff ascended on the southern side facing יונתן גבע, where יונתן was leaving. (רש"י, מצודת דוד)

Pictured above are the cliffs of הַשֵּׁן הָאֶחָד מִצִּוּק מִצְפוֹן מוֹל מְכַמֵּשׁ and הָאֶחָד מִנֶּגֶב מוֹל גִּבְעָה with the ravine in between.

TEACHER IDEA

Refer to a map/picture video of the terrain. (see Teacher Resources web page)

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל הַנְּעָר נְשֵׂא נִיְוִי קִשָּׁה וְנִעְבְּרָה אֶל מִצְבַּת הָעֵרְלִים הָאֵלֶּה אוֹלֵי יַעֲשֶׂה ה' לָנוּ כִּי אֵין קָלָה מִעֲצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרַב אוֹ בְּמַעֲט:

ה', and he suggested to his נער to go fight against the uncircumcised פלשתים. Although by natural means, they did not stand a chance, ה' is capable of anything and a miraculous victory is no harder than a natural one. (מצודת דוד, מלב"ם)

TELESON

There is no problem that is too big for ה'. There is no difference between performing a natural or supernatural salvation, large or small. ה' is capable of anything. Great צדיקים are on a very high level and have internalized that reality.

זה אף שאין לה' מעצור, אי אפשר לסמוך על נס, כי בדרך כלל כל עניני העולם מכוונים על ידי ה' בדרך הטבע, ועל האדם לקחת בחשבון את ההנהגה הזו — וכן אפשר שמרקה נבואה ביונתן, כי הפעם יארע הנס והרגיש דחיפה לעשות גם נגד טבע הדברים ברב או במעט. כל האמצעים שווים אצל ה' בזמן שהוא חפץ להושיע. גם דברים אלו אפשר לומר רק בזמן שיש יסוד לקוות שהפעם יארע נס. אז אין לחשוש למיעוט המספר, אף כי גם אי־אפשר לקוות שהכל יארע מאילו. במלחמה עם נחש אסף שאל את כל העם ואיים על הנמנעים.

מצודת דוד ויאמר וכו'. היא האמירה הנאמר למעלה, ולפי שהפסיק הענין, נאמר שוב, כאומר נחזור לענין הראשון: **אולי יעשה וכו'.** קצר ולא אמר מה הדבר אשר יעשה, ומאלו יובן שרצה לומר דבר הצריך, והיא התשועה: **ברב.** הן ברב עם הן במעט, כי הכל שוה אצל:

מצודת ציון מעצור. ענין מניעה, כמו (בראשית טז ב): עצרני ה' מלדח:

לכא ונעברה אל מצב הערלים האלה. רמז מזה כי מפני פחיתות והיותם נבדלים ראוי שיהיו יונתן ונשא כליו נעזרי' בש"י לצח אותן כי אין לשם יתעלה מעצור להושיע ברב או במעט:

רש"י (ה) מצוק מצפון. משופע ועולה מצד צפון אל מכמש: **מול גבע.** שממנה יצא יהונתן:

מצודת דוד מצוק מצפון. מקום מצבו היה מצפון הגיא מול מכמש: **מנגב.** מקום מצבו מנגב:

מצודת ציון מצוק. מוצב, וכן (שמואל ב טו כד): ויציקו את ארון: **מול.** נגד:

מלב"ם (ו) השן האחד מצוק מצפון שהוא השן שעמד אצל גבע היה מצוק מצד צפוני שהיה שם חלק ושוה, שאי אפשר לרדת ממנו. והשן שעמד אצל מכמש היה מצוק מצד דרומו שנכח גבע שאי אפשר לעלות עליו, עד שחוף ממנה שהיו רק שנים אנשים נגד מחנה כבדה היה קשה שיגיעו אל המחנה גם מצד המקום:

דעת סופרים - יהונתן (ו) מכאן ואילך הוא נקרא בפי הנביא בשם יהונתן, הוסיף לו "הא" לכבודו, כי עשה מה שעשה ברוח עליונה ששרתה עליו וצדק בכל דרכיו. **כי אין לה' מעצור.** אפשר שאלו מדברי שמואל מן ששאל התאונן על כי העם נפץ מעלי ועליהם סמך יונתן, ואפשר ששמואל לא אמר מאומה, אבל כך הובן מכל מה שאירע, שהפעם יהיה נס שיציל, כי מבלי

פרק י"ד

PARALLEL CONNECTIONS

At the beginning of the ספר, who embodied and reiterated this lesson?

חנה

PARALLEL CONNECTIONS

Where in davening do we thank 'ה for everyday miracles?

ועל נסיד שְׁבֹכֵל יוֹם עִמָּנוּ - מוֹדִים of ברכה

STORY

daughter accidentally confused the oil and vinegar jugs and lit the שבת candle cups with vinegar, and was distraught. רבי חנינא בן דוסא, who lived with a spiritual reality, reassured her, saying, "מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק" – "Whomever decreed that oil should burn, can decree that vinegar shall burn." There is no difference to 'ה between the two, only we are used to oil burning because it is a miracle we see everyday. Indeed, it burned all שבת and they used its light for הבדלה as well. (תענית כה.)

JUMPSTART QUESTION

It is true that 'ה is capable of anything, but is it proper for a person put themselves into a situation where they need a נס?

He saw the extent of the פלשתי army and realized that even if all of שאול's army would fight, they would need a miracle to be successful. Since in any case a miracle was necessary, there is no difference to 'ה to make a miracle with the six hundred men of שאול (כלי יקר) or with two thousand men of דוד. In a regular situation, such as in the case of שאול, did not rely on a miracle and gathered all of בני ישראל to fight against עמון, even threatening those who refused to join the fight. (דעת סופרים.)

JUMPSTART QUESTION

Why is there a ה added to יונתן's name?

נביא is acting based on the רוח of 'ה that has rested upon him. To acknowledge that special רוח, the נביא adds a ה to יונתן's name. (דעת סופרים.)

אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט ברב אשר עמי ועם אבי או במעט אני ונעיר שהכל כמעט שוה בקירוב. זאת הטענה המספקת היא שהחזיקה את יונתן לערוך המלחמה עם מחנה כבד כזה דאין ראוי לסמוך על הנס אלא שראה שהנס הכרחי בכיוצא בזה בין שיהיה הוא הלוחם ובין שיהיו הלוחמים שאול ומחנהו ולפי זה צריכין אנו לומר כי במעבר הא' כשאמר ונעברה אל מצב פלשתיים היו רואין ואינם נראין אמנ' במצב הזה הב' שאמ' עוד ונעברה אל מצב פלשתי' הערלי' האלה אולי יעשה ה' לנו כו' היינו שיהיו נראים אליהם ולילחם בם חוה שא' הנה אנחנו עוברים אל האנשים ועלינו אליהם אם בה יאמרו כו'.

תענית כה. חד בי שמישי חזייה לברתיה דהוות עציבא אמר לה בתי למאי עציבת אמרה ליה כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת אמר לה בתי מאי איכפת לך מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה

מלבי"ם ויאמר בכ"ז נחה עליו רוח גבורה מאת ה' עד שהתעורר ליפול במחנה, ויאמר לנערו לכה ונעברה אל מצב הערלים רצה לומר אליהם ממש, והגם שאי אפשר שננצחם בדרך הטבע אולי יעשה ה' לנו בדרך נס, כי אין לה' מעצור רצה לומר כי בכחות הטבעיים צריך שכח המתגבר יגדל מן הכח השני המנוצח, שאם לא כן יעצר הכח המתפעל בעד הכח הפועל ויגד אליו, ולכן לפי גודל כח המתפעל צריך שידגל ביתר שאת כח הפועל המנוצח, לא כן אצל ה', שאין שום כח טבעי יעצור בעדו ויגד אליו, עד שיצרך הוא כח גדול כנגד כח העוצר, חה שכתוב כי אין לה' מעצור, ואם כן אין הבדל שיושיע ברב או במעט:

כלי יקר ואמר אולי יעשה ה' לנו כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט רוצה לומר הנה אפילו בהתחבר כל המחנה אשר עמי ועם אבי צריכין אנו לנס ופלא כי מה יעשו אלף ושש מאות איש עם מחנה הערלים האלה וכיון דכן

פרק י"ד

(ז) וַיֹּאמֶר לוֹ נִשְׂא כְלִי עֲשֵׂה כֹל אֲשֶׁר בְּלִבְכֶּךָ נְטֵה לְךָ הַנְּגִי עִמָּךְ כְּלַבְכֶּךָ: (ס)

The נִשְׂא answered affirmatively, "Whatever is in your heart, go ahead and follow through, I am willing to come with you." (מצודת דוד)

The נִשְׂא displayed unbelievable loyalty and trust in יוֹנָתָן. The נִשְׂא understood that יוֹנָתָן's dangerous and irrational idea was clearly based on the divine inspiration, a level of רוח הקודש that יוֹנָתָן received. Although the נִשְׂא received no such inspiration, he knew יוֹנָתָן's greatness and therefore trusted and followed יוֹנָתָן on this divinely-inspired risky mission. (מלבי"ם)

Read together and then expand. - יא

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְרִים אֶל הַיַּרְדֵּן וְיִשְׂרָאֵל נִשְׂא אֵלֵיהֶם:

יוֹנָתָן shared his plan: "We will pass through the ravine to the פלשתים on the other side, and at a certain point our presence will be revealed to them." יוֹנָתָן and his נִשְׂא would then proceed based on the פלשתים's response. Although there were countless potential responses, יוֹנָתָן only discussed two possibilities. (אברבנאל, מלבי"ם)

(ט) אִם כֹּה יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ דְמוּ יָד הַגִּיטָה אֵלֵיכֶם וְעַמְדוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֵלֵיהֶם:

"If they say as follows: "Wait there, we are coming to get you," then we will stand in our place and not go up to them."

ממדרגת רה"ק ולכן בחר בזה וכמו שנאמר בגדעון (שופטים ז' י"א) ושמת מה ידברו ואחר תחזקנה ידך:

רד"ק (ט) דמו עד הגיטתו. המתינו ח"ש יהונתן לאות ולסימן אמר כמ"ש חה לנו האות כי אם יאמרו עלו עלינו פיהם הכשילים כי אנחנו נעלה והם ירדו חה אינו נחש האסור ואם היה אסור לא היה הקב"ה עזרו בהליכה ההיא אבל הוא וכיוצא בו הוא קול דברי' ישמע אדם ויחזק לבו כי הם סו' ואות על המעשה ואל יטעה אותך מה שנמצא בדברי חז"ל אמר רב כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש כי אינו אומר שיהיה אותו נחש אסור כמו שפירשוהו רבים כי הנה אלו המנחשים בחולדה ובעופות אינו כנחש אליעזר וכיונתן והוא היה אסור כמ"ש רבותינו ז"ל לא תנחשו אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים והאומר פתו נפלה מפיו מקלו נפל מידו צבי הפסיקו עורב קורא לו שועל מימינו ונחש משמאלו אל תתחיל כי שחרית הוא ר"ח הוא מוצאי שבת הוא הנה אלו הדברים וכיוצא בהן שנהגו בהן בעלי הדיעות הרעות וקבעום חק ומנהג עליהם וחושבים כי הם המטיבים והמריעים זה הוא שאסרה התורה אבל אם ירצה אדם לעשות מעשה ויעשה דבר א' לאות וסו' למעשה ההוא כדי לחזק לבו ולעורר לבו לדבר ההוא זה הדבר מותר כי אילו היו עושים רע בדבר הזה אליעזר ויהונתן לא היה עונה אותן הקב"ה כהוגן ומסייע את מעשיהם ועזרם והנה רב בעל המאמר הזה שאמר כל נחש שאינו כנחש אליעזר ויונתן אינו נחש הוא בעצמו היה עושה כנחש שלהם כמ"ש רב בדיק במברא ואמר רב הוה אזיל לבי רב נחמן חתניה ואמר אי מברא אתא לאפאי יומא טבא לגו וכן אמר שמואל הוה בדיק במברא ר' יוחנן בדיק בינוקא פ' שהיה אומר לתינוק אמור לי פסוקך שאתה קורא בו כשהיה רוצה להתחיל שום מעשה או דרך

מצודת דוד נטה לך. לעבור אליהם: הנני עמך. מוכן אני ללכת עמך כרצונך:

מלבי"ם ויאמר לו נושא כליו הבין כי אי אפשר שיתעורר לפעולה כזאת הרחוקה מן הטבע שישליך נפשו מנגד במקום שהסכנה גלויה וידועה אם לא בשכח אלקי מניע אותו ומעורר את לבו בל יפחד, וע"כ אמר עשה כל אשר בלבבך, כי הלב הוא החוזה האלקי בענינים גדולים כאלה, ואיש הרוח יוכל לסמוך על חזיון לבו בזה ואע"ג שהוא לא חזא מזליה חזא, ואם כן נטה לך רצה לומר שיטה אל הצד לרדת מן הסלע אל בין המעברות, ואני הנני עמך הגם שלבי אינו רואה את כל מאומה הנני כלבבך:

מצודת דוד (ח) ונגלינו. נגלה את עצמנו אליהם, ואז נעשה בחינה:

מצודת ציון ונגלינו. מלשון גלוי:

מלבי"ם (ח-י) השאלות: איך סמך יהונתן על דברים כאלה, להשליך נפשו מנגד?

ויאמר כבר פ' מהר"א כי באמת הנסיון הזה לא היה מוכרח ומחויב מפאת עצמו כ"א מפאת ההשגחה האלקית אם תדבק בם, והבחינה היתה בזה האופן כי אולי הפלשתים לא יאמרו הדבור ההוא עלו עלינו וגם לא יאמרו דמו עד הגיענו אליכם והיה אפשר שיאמרו באו הנה או קרבו אלינו או לכו ונלחמה או כיוצא מהדבורים האלה ממה שהדמיון טובל או לא ידברו דבר רק יצאו לקראתם, ולכן היתה הבחינה שאם הם ידברו כאותם הדברים והמלות עצמם אשר אמר יהונתן אין זה כי אם מפאת ההשגחה האלקית שישים הדברים בפיהם ורוח ה' נוצצה בם להודיעם את אשר יעשו, והיה זה

פרק י"ד

(י) וְאִם כֹּה יֹאמְרוּ עָלֵינוּ וְעָלֵינוּ כִּי נִתְּנָם ה' בְּיָדְנוּ וְזֶה לָנוּ הָאוֹת:

"However, if the פלשתים say, "Come up to us!" then we shall go up to them because it is a sign that ה' will help us be victorious and deliver them into our hands."

JUMPSTART QUESTION

How does the message, "Come up to us!" indicate a sign of victory for בני ישראל?

A¹: The phraseology of the פלשתים demonstrates that they are afraid to step out of their territory, because of a fear of ה'.

A²: The phrase "Come up to us!" denotes that they will have the upper hand. (מצודת דוד, אברבנאל)

JUMPSTART QUESTION

Are we allowed to make signs and act based on them?

צדיק and תלמיד חכם was a tremendous וינתן. What he did was appropriate for someone on his level and in his situation and circumstances, but it is not for us to follow his examples. Do not try this at home. We do not believe in superstitions or making up signs. (רמב"ם - עבודת כוכבים יא:ד)

There are practices which we avoid as per the instructions of חז"ל because of סכנה (like eating fish and meat together). There are also events which are accepted as good signs, like marriage, the birth of a child, or a new house. That is why we say מזל טוב! (רד"ק פסוק ט)

אחריהם אחרי היותם מתחבא' מחדת' כי בלי ספק לא יכנסו ישראל אחריהם אם לא יתברר להם שינצחום אחר היותם יראים מהם בזה האופן הנפלא:

אברבנאל ואז אמר יונתן שיעשו ניחוש ובחינה אחת, והיא שבהיותם עוברים אל אותו הצד אשר בו היו הפלשתים ויגלו לעיניהם, (ט) אם יאמרו דמו עד הגיענו אליכם יעמדו ולא יעלו, כי הם האומרים דמו ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ושתם מצלחת ולבם רע עליהם ומוכן להתגבר (י) ואם יאמרו עלו עלינו מיד נעלה כי נתנם ה' בידנו וזה לנו האות, רוצה לומר שבאמרם עלו עלינו פיהם ענה בהם שנעלה עליהם מעלה מעלה והפלשתים ירדו מטה מטה, ושפחד הקדוש ברוך הוא בלבם ויראים הם לזח ממקומם. והנה הנסיון הזה אין ספק שלא היה מוכרח ומחוייב מפאת עצמו, כי אם מפאת ההשגחה האלקית אם תדבק בהם, והבחינה הזאת היתה אצלי בזה האופן, כי אולי הפלשתים לא יאמרו הדבור ההוא עלו עלינו וגם לא יאמרו דמו עד הגיענו אליכם, והיה אפשר שיאמרו באו ננה או קרבו אלינו או לכו ונלחמה או יצוא מהדבורים האלה או זולתם ממה שהדמיון סובל, או לא ידברו דברים אבל יצאו לקראתם, ולכן היתה הבחינה כי אם הם ידברו כאותם הדברים והמלות עצמם אשר אמר יונתן, אין זה כי אם מפאת השגחה אלקית שישם הדברים בפיהם ורווח השם נוצצה במ להדיעם את אשר יעשו, והיה זה ממדרגת רוח הקדוש ולכן בחר בזה, כמו שנאמר בגדעון (שופטים ז:יא) ושמעת מה ידברו ואחר תחזקנה ידיך:

סנהדרין סה: תנו רבנן מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחרי עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו

רמב"ם - עבודת כוכבים יא:ד אין מנחשין כעכו"ם שנאמר לא תנחשו כיצד הוא הנחש כגון אלו שאומרים הואיל ונפלה פתי מפיו או נפל מקלי מידי איני הולך למקום פלוני היום שאם אלך אין חפציי נעשים הואיל ועבר שועל מימיני איני יוצא מפתח ביתי היום שאם אצא יפגעני אדם רמאי וכן אלו ששומעים צפצוף העוף ואומרים יהיה כך ולא יהיה כך טוב לעשות דבר פלוני ורע לעשות דבר פלוני וכן אלו שאומרים שחוט תרנגול זה שקרא ערבית שחוט תרנגולת זו שקראה כמו תרנגול וכן המשים סימנים לעצמו אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה כאליעזר עבד אברהם וכן כל יצוא בדברים האלו הכל אסור וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה.

אבל המאמר ההוא שאמר רב כך פירושו כל נחש וס' ע"כ אינו נחש ואינו ע"כ ס' לעצמו מתחילה כמו שעשה אליעזר ויהונתן אינו נחש וסימן ואינו ע"כ עליו או לחוש ממנו אם יבא מאליו לפיכך הקשה לו למה לא אכל מההיא סעודה מפני שהניחו כולם הבשר ויצאו לקרוא לזה סלי' כי הסעודה ההיא לא תהיה לברכה מפני שהניחו בו סימן וזה היה למה כיון שמתחלה לא שם לבו לזה והוא אמר רב כל שיש לנו כנשי אליעזר ויהונתן אינו נחש ואין לסמוך עליו ואין לחוש ממנו ולמה לחוש בזה הדבר ולפיכך אמרו רבותינו ז"ל בית תינוק ואשה אף על פי שאין נחש יש סימן כלומר אף על פי שאינו נחש כנחש שסומכין עליו יש קצת סימן בדבר לשמח לבו ולחזקו אם יהיה לטוב ואם יהיה לרע יש לדאוג ממנו ולבקש רחמים ממנו מלפני הקב"ה ופי' בית אם בנה בית חדש ויארע לו מאורע טוב או רע סמוך לחנוך הבית וכן אם יולד לו ילד או לקח אשה בזה הדרך ואמרו והוא דאחזקו תתא זמני אז ראוי לסמוך עליו אף על פי שבא מאליו ולא עשהו סימן בתחלה אבל הנחש שעשהו סימן מתחלה לא שאלו בו שלש פעמים אלא בפעם ראשונה לבד יש סימן וסמכו הג' פעמים על מ"ש יקב אבינו יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימן תקחו ואלה המקרים באו לו משנולד בנימן לפיכך חשש בדבר וכן אמר יוסף הצדיק הלא אתם ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני כלומר אדם כמוני יחשב סימן רע אם יאבד ממנו הגביע אשר הוא שותה בו לפיכך אמר הלא זה אשר ישתה אדוני בו והוא נחש ינחש וכן נחשתי ויברכני ה' בגללך וכן והאנשי' ינחשו כל זה הוא לשון סימן ואת על הדבר לא נחש ולא קסם ואמרו רבותינו ז"ל מכאן שמשתמשין בבת קול שנאמר ואזכר תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו ואמרו קל גברא במתא וקל איתתא בדברא ומה נחזור אחרי ספורי הגמרא וסמכי הפסוקים והנה פ' מפורש נעשה כמעשה יונתן על פי הנבואה נאמר לגדעון ושמעת מה ידברו ואחר תחזקנה ידיך:

רש"י ואם כה יאמרו עלו עלינו. פחד הקב"ה בלבם, ויראים לזח ממקומם:

מצודת דוד עלו עלינו. שהלשון פחד מורה שיהיה לנו עליה והתגברות: **ועלינו.** אז נעלה להלחם, כי בודאי נתנם ה' בידנו, ופיהם הכשילם לדבר כן:

רלב"ג ואם כה יאמרו עלו עלינו. הנה זה לאות על שינצחום ישראל וירדפו

פרק י"ד

**(יא) וַיִּגְלוּ שְׁנֵיהֶם אֶל מַצֵּב פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים
הִנֵּה עֹבְרִים יִצְאִים מִן הַחֲרוֹם אֲשֶׁר הִתְחַבְּאוּ שָׁם:**

Both יונתן and his נער appeared to the strong soldiers of the camp. Thinking they were the Jews who hid in the caves out of fear, the פלשתים exclaimed, "Look, the Jews are coming out of their holes where they were hiding!" (מצודת דוד, מצודת ציון)

**(יב) וַיַּעֲנוּ אַנְשֵׁי הַמַּצֵּבָה אֶת יוֹנָתָן וְאֶת נֶשֶׂא כְלָיו וַיֹּאמְרוּ עָלֵינוּ אֱלֵינוּ
וְנוֹדִיעָה אֶתְכֶם דְּבַר וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן אֶל נֶשֶׂא כְלָיו עֲלֵה אַחֲרַי כִּי נִתְּנָה ה' בְּיַד יִשְׂרָאֵל:**

The strong soldiers called out to יונתן and his כלים, "Come up to us, and we will let you know something!" pause פסוק and ask:

HIGHER ORDER THINKING

Based on יונתן's sign, what is the meaning of the פלשתים's answer?

יַעֲנוּ is a sign that יונתן and his נער will be successful. (פסוק ז')

TEACHER IDEA

Act out the פלשתים who notice יונתן and his כלים. Intersperse the words of the פסוקים with entertaining translation:

Mockingly and loudly: (רש"י, מצודת ציון)
"Look, I see one of the scaredy-cat Jews coming out of their holes! Come up, Jew, let us show you a thing or two..."

יונתן says to his כלים, "Come up behind me, because ה' has delivered the פלשתים into the hands of ישראל."

מצודת ציון ויענו. ענין אמירה:

מלבי"ם ויאמרו עלו עלינו שזה אות כי נשתה גבורתם לפני יהונתן ושומה בפייהם ונודיע אתכם דבר כי זה עצמו הוא הודעה אלקית כי נתנם ה' ביד ישראל, ולכן אמר עלה אחרי וכו'.

רד"ק אנשי המצבה. כמו מצב פלשתים שפירשנו וי"ת אנשי מטרתא כלומר הנצבים סביב המחנה ששומרים המחנה:

אברבנאל חקר שהפלשתים ראו אותם ושחשבו שהיו יהודים היוצאים מן החורים אשר התחבאו שם (יב) ולא אמרו דברים אחרים כי אם אותם הדברים שניסה יהונתן בהם, ואז האמין בה' ותחזקנה ידיהם ויאמר אל נערו עלה אחרי כי נתנם ה' ביד ישראל, רוצה לומר בלתי אפשרי הוא שנאמין שנתנם ה' בידי שנינו אנחנו, אבל האמת הוא שנתנם ה' בידי ישראל, וזהו התחלת התשועה והמביא אליה:

מצודת דוד מן החורים. כי חשבו שהמה מן הנחבאים בהמערות:

מצודת ציון החורים. מלשון חור ונקב:

רלב"ג ויגלו שניהם אל מצב פלשתים. הם הראשי' והגבורים שהיו בפני המחנה לצד ישראל:

מלבי"ם ויאמרו פלשתים ספר להגדיל האות כי הם לא טעו שהם אנשי חיל עד יתיראו מלרדוף אחריהם כי אמרו שהם יהודים וכי לבב אשר בחורים התחבאו וככ"ז לא ערב לבם לרדת ולרדוף אחריהם רק,

רש"י (יב) ויענו. לשון הרמת קול:

מצודת דוד אנשי המצבה. אנשי המושל המצב: ונודיעה אתכם דבר. אמרו בדרך לעג והלצה כדרך שהבריות אומרים:

פרק י"ד

(יג) וַיַּעַל יוֹנָתָן עַל יָדָיו וְעַל רַגְלָיו וְנִשָּׂא כָלָיו אַחֲרָיו
וַיַּפְּלוּ לִפְנֵי יוֹנָתָן וְנִשָּׂא כָלָיו מְמוֹתַת אַחֲרָיו:

went up the side of the cliff on his hands and feet, and his נושא כלים followed him. The פלשתים fell wounded before יונתן, and the נושא כלים followed and killed those fallen פלשתים, finishing what יונתן had started.

HIGHER ORDER THINKING

Why did he go up on his hands and feet?

Because he was ascending the cliff בוצץ which was exceptionally steep, he needed to steady himself with his hands as he climbed. (מצודת דוד, רד"ק)

HIGHER ORDER THINKING

If only יונתן and שאול has swords, how was the פלשתים able to kill the נושא כלים?

The נער could have taken weapons from the פלשתים that יונתן had attacked. (דעת סופרים)

JUMPSTART QUESTION

Why were the פלשתים scared?

A¹: did not appear where he was expected to appear, since he climbed up the almost vertical cliff and ended up in the middle of the פלשתי camp. The פלשתי soldiers were scared, because they assumed he had already attacked all the soldiers in front if he appeared in the middle. (מלבי"ם)

A²: The unnatural fear of ה' that gripped the פלשתים was part of the נס. Even though יונתן attacked the פלשתי one at a time, the פלשתי onlookers failed to attack him in return. (כלי יקר, מצודת דוד פסוק י"ד)

גם בידיו ונראה כי דרכו אליהם היה דרך הסלע ששמו בוצץ שתי"י משרועית' והיה חלקלק לפיכך היה צריך לסמוך על ידיו ועל רגליו שלא ימעדו רגליו בדרך החלקלק וי"מ על ידיו ורגליו על דרך משל כלומר בכל כחו עלה עליהם: ויפלו לפני יונתן. היו נופלים לפניו ונושא כליו ממותת אחריו וכן תירגם יונתן ונפלו כד טעינין חרבא קדם יהונתן:

כלי יקר ולעד"ן שכוונת הכתוב להגיד השגחת השי"ת שלא היה נכנס יונתן בחפזון כמשפט הגבורים הנכנסים במרוצה ופתאום והורגים אבל היה יונתן הולך לאט לאט ראשון ראשון מסתלק מפניו ונהרג שהרי הרג כבחצי כשיעור עשרים איש כו' או יהיה הכוונה שהרג אותם ביושר זה אחרי זה כבחצי מענה עם היות מפלשתים ימין ושמאל היתה חיתת אלקים עליהם ואיש לא הרים ידו עליהם.

דעת סופרים ונשא כליו ממותת. יונתן לא הספיק להכותם עד מות. זאת סיים נשא כליו, כדי שקולם לא יגיע למחנה המרכזי. — אף כי לא היתה חרב בידו, יכול היה להצטייד מיד מנשקם של ההורגים ולהמיתם בחרבותיהם.

רש"י על ידיו ועל רגליו. כלומר בכל כח ומרוצה:

מצודת דוד על ידיו. על כי המקום היה משופע, לזה החזיק עצמו בידיו ויפלו. אנשי המצבה נפלו חללים ולא מתו, עד כי נושא כליו השלים מיתתן:

מלבי"ם השאלות: הלא אנשי המצבה ראו שהם שנים ואמרו הנה עברים יוצאים מן החורים ואיך פתאום המצב והמשחית חרדו?

ויעל יונתן זה היה מעזר ההשגחה שלא סבב את שן הסלע ללכת על הדרך כי שם עמדו אנשי המצבה נכונים וצפופים אל פני הדרך, ולא היה מסתבב אימה וחרדה. אבל יונתן עלה על שן הסלע והגיע באמצע בין אנשי המצב ובין המחנה ושם התחיל להכות, עד שבמקום שהיה המצב נכון בצד הדרך לא ראו צר ואויב ובמקום שעלה יונתן היו מפחרים כעשרים איש כבחצי מענה, מה שאין כן אל פתח עינים אל אם הדרך עמדו המצב והמשחית נכונים:

רד"ק על ידיו ועל רגליו. אולי היתה המעלה קשה לעלות ברגליו לבד וסמך

פרק י"ד

**(יד) וַתְּהִי הַמִּכָּה הָרְאשׁוֹנָה אֲשֶׁר הִכָּה יוֹנָתָן וְנוֹשֵׂא כָלָיו
כְּעֶשְׂרִים אִישׁ כְּבַחְצֵי מַעֲנָה צָמַד שְׂדֵה:**

The first attack against the פלשתים by יונתן and his נושא כלים killed twenty men within a small area - half the size of a field that a pair of cattle can plow in a day. (רלב"ג) Although the פלשתים were near one another, יונתן managed to kill them all. (רש"י, מצודת דוד)

**(טו) וַתְּהִי חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בְשָׂדֵה וּבְכָל הָעַם מִצֵּב
וְהַמִּשְׁחִית חָרְדוּ גַם הַמָּה וַתְּרָגְזוּ הָאָרֶץ וַתְּהִי לְחַרְדַּת אֲלָקִים:**

ה' sent a supernatural panic through the פלשתים camp, including their mighty warriors, which was not logical considering that only יונתן and his נושא כלים had infiltrated the פלשתים. Due to this panic, the land figuratively trembled, which caused the פלשתים to attack each other in confusion and fright. (מצודת דוד, רלב"ג, מלבי"ם, רד"ק, אברבנאל)

רצה לומר חרדה גדולה כטעם אש אלקים הררי אל או יהיה הרצון בו שהחרדה היתה מסובבת מהש"י:

מלבי"ם וַתְּהִי וְעַל יָדֵי כֵן נִתְהוּהוּ חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בְשָׂדֵה וּבְכָל הָעַם וְאַחַר כֵּן הַמִּצָּב וְהַמִּשְׁחִית חָרְדוּ גַם הַמָּה, כִּי אִם הִיָּה בְּאֵל לְעוֹמֵת מִקּוּם הַמִּצָּב וּבֵין הַמַּחֲנֶה וּשְׂמֵ חֲרָדִים כִּי הָיוּ רוֹאִים כִּי שְׂנִים הֵמָּה, אֲבָל בְּבֹאוֹ בְּאַמְצַע בֵּין הַמִּצָּב וּבֵין הַמַּחֲנֶה וּשְׂמֵ חֲרָדִים חֲשָׁבוּ הַמַּחֲנֶה שֶׁכָּבַר נָפֵל הַמִּצָּב וְהַמִּשְׁחִית אַחַר שֶׁהֵנִיחוּם לַעֲבוּר מַגְבוּלָם וְהֵלָאָה וְעַל יָדֵי כֵן חֲרָדָה הַמַּחֲנֶה, וּמִתּוֹךְ חֲרָדַת הַמַּחֲנֶה חָרְדוּ גַם הַמִּצָּב עַד שְׂרָגְזָה הָאָרֶץ בְּכָלָל וּמִבְּאֵר כִּי בְּאַמֶּת וַתְּהִי לְחַרְדַּת אֲלָקִים לֹא הִיָּתָה חֲרָדָה טַבְעִיית רַק ה' הִפִּיל עֲלֵיהֶם פַּחַד וְחֲרָדָה:

רד"ק המצב והמשחית. פירשנום לפיכך אמר גם המה כי הם אוחזי החרב והחנית: **ותרגז הארץ.** על דרך משל כלומר רגז מחנה פלשתים: **ותהי לחרדת אלקים.** כתרגומו והוה לזיע מן קדם ה' כלומר כי מהאלקים באה להם החרדה כי הם לא היו רואים למה היו חרדים כי אין נלחם אתם כי אם יונתן ונושא כליו:

אברבנאל (טו) ועם זה היתה חרדה גדולה במחנה פלשתים, זה לפי שלא היו יודעים אמיתית הדבר ושהיו היהודים שני אנשים לבד, אבל חשבו שהיה עם רב מהם, והתחילו להתחרד אלו מאלו בחשבם שכלם היו מישראל, ולא לבד העם אבל גם המצב והמשחית והם שרי החיילים וגבוריהם גם הם חרדו ותרגזו אומת הארץ וגויי הארץ בכללה. או נאמר שרגזה ותחל הארץ עצמה בדרך נס בענין שנבהלו נחפזו, וזהו וַתְּהִי לְחַרְדַּת אֲלָקִים, רוצה לומר שלא היתה חרדתם טבעית ולא בדרך אנושי אבל היה דבר נפלא ונסיי, כי לא היה שם איש ומבלי אדם ורודף אין פחד קראם ורעדה. וכבר אמרו חכמינו ז"ל שאחד מאשר שאלו שלא כהוגן היה יונתן בן שאול. ועוד אמר רב (חולין פרק ז' דף צ"ה ע"ב) כל נחש שאינו כנחש אליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש. ורד"ק הרחיב הדבור בעניני הניחושים יעוין שם ולא רציתי לזכרו כאן. (אמר המגיה חפשי בתלמוד בפרק קמא דתענית דף ד' ע"א ובבראשית רבה פרשת ס' דף ס"ו ע"ב וביקרא רבה פרק ל"ז דף ר"ד ע"ד ובשאר מדרשים ולא מצאתי בשום מקום שנמנה יונתן עם אלו אשר שאלו שלא כהוגן, ואולי טעה הרב, ולקח הבן במקום האב, כי שאול נמנה עמהם ולא יונתן בנו, דוק ותמצא):

רש"י כבחצי מענה צמד שדה. בתוך שיעור מדת קרקע, מלא חצי מענה של מחרישת צמד בקר החורשת בשדה: **מענה** חבל המחרשה, שקורין רי"א בלע"ז, וגבורה גדולה היא זו, שהיו קוראים זהו ונכונו לעזור זה את זה:

מצודת דוד המכה הראשונה. כי לאחר זה יאמר דוד וישראל אחריהם, הוסיפו עוד להכות בהם: **כבחצי מענה וכו'.** רצה לומר עם שהעשרים האלו היו קרובים זה לזה, כי עמדו בשיעור מרחק חצי מענה אשר יחרוש האדם בצמד בקר בהשדה, עם כל זאת לא עזרו אלו לאלו:

מצודת ציון מענה. הוא הקו הישר, שיחרוש החורש כשיעור הראוי, וחרוש וחרש אצלו כמדתו, עד כלותו כל השדה, כמו (תהלים קכט ג): האריכו למעניתם: **צמד.** זוג:

רלב"ג כעשרים איש כבחצי מענה צמד שדה. ר"ל שהכה יונתן ונושא כליו כעשרי' איש בשיעור קטן מהארץ כי אם חצי שיעור כארץ שיחורשו צמד בקר מהשד' ביום אחד:

רד"ק כבחצי מענה צמד שדה. הוא שיעור מהלך צמד הבקר בחרשו ובכדי מקום שהיה חצי השיעור הזה הכה כעשרים איש וכן תירגם יונתן כבית פלגות מהלך פדן דתוריא בחקלא וכ"ף כבחצי כ"ף השיעור וכן כ"ף כעשרים איש: **צמד שדה.** ר"ל צמד בקר בשדה:

מצודת דוד (טו) **המצב והמשחית.** המושל ואנשי המשחית, גם המה חרדו, עם כי מדרכם להיות אמיצי לבב: **ותרגז הארץ.** אמר בלשון גזמא והפלגה: **ותהי לחרדת אלקים.** המחנה היתה לחרדה גדולה כי כאשר ירצה להגדיל דבר מה, סומכו למלת 'אל' כמו [תהלים פ י]: וענפיה אחי אל:

מצודת ציון ותרגז. ענין רעדה:

רלב"ג וְתְהִי חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה וּגו'. זה היה מהש"י על צד ההשגחה להביא עליהם החרדה הזאת הנפלאה באופן שתהיה חרב איש באחיו עם מה שראו בתחלה שלא באו שם מישראל כי אם יונתן ונושא כליו: **ותהי לחרדת אלקי'.**

פרק י"ד

(טז) וַיִּרְאוּ הַצְּפוּיִם לְשָׂאוֹל בְּגִבְעַת בְּנִימֵן וְהָיָה הַהֶמוֹן נִמוּג וַיִּלָּךְ וַהֲלִים:

Concurrently, on the opposite cliff, שׂאוֹל's watchmen were on the lookout for activity in the פלשתים camp. They noticed a commotion of masses of פלשתים moving and running towards בני ישראל and suffering casualties. (מצודת דוד, מצודת ציון) (רש"י) בני ישראל The sounds from the פלשתי camp resembled sounds of fright and confusion and not those of victory. (רלב"ג) The word המון indicates a disorganized group of people. The watchmen noticed the lack of coordination in the movement on the פלשתי side. Some פלשתים were escaping and others were running towards בני ישראל. (מלב"ם)

שְׂרָשִׁים SPOTLIGHT ON

שָׂרֵשׁ is from the שרש ה.מ.ה. and can mean a large gathering or confusion, or, as used in modern Hebrew, abundance. Here it means a crowd, but connotes a confusion.

(יז) וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל לְעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ פְּקֻדוֹ נֹא יֵצֵאוּ אוֹ מִי הַלֵּךְ מֵעִמָּנוּ וַיִּפְקְדוּ וְהָיָה אֵין יוֹתֵן וְנִשָּׂא כָלִיו:

שׂאוֹל instructed the people with him to check and see if anyone had left the camp. They investigated, and established that only יוֹתֵן and נִשָּׂא כליו were missing.

(יח) וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל לְחַיֵּיהֶם הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹקִים כִּי הָיָה אֲרוֹן הַיְיָ לָנוּ הַיּוֹם הַזֶּה וְהָיָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל:

שׂאוֹל asks חַיֵּיהֶם to bring the ארון, so he could ask חַיֵּיהֶם whether or not to fight against the פלשתים. This was possible because the ארון was amongst בני ישראל at the time. (מצודת דוד, רש"י)

כי במהומה הזו יש נבהלו נחפזו לצד הזה ויש ברחו לצד שכנגדו, ובזה נולד ספק אם זה בריחה או הכנה והתחלה למלחמה:

רד"ק הצופים לשאול. אשר לשאול: ההמון. המון מחנה פלשתים: וילך והלום. מן והלמה סיסרא פיל הלוך והשבר:

רש"י (ח) פקדו. לשון פקידה, כמו (איוב ז ח): ותפקדנו לבקרים:

מצודת דוד פקדו. ראו בהשגחה:

מצודת ציון פקדו. ענין השגחה, כמו (ירמיהו טו טו): זכרני ופקדני:

מלב"ם ויאמר שאול רצה לדעת סבת ענין זה מצד שידע מי הלך מאתם וגרם הרעש שמה, וראה כי לא נפקד איש רק יונתן ונושא כליו, אשר רחוק שאלה יולידו מהומה גדולה כזאת:

רד"ק פקדו נא. כמו פקדתי אתכם והוא ענין זכירה והשגח' על הדבר:

רש"י (יח) הגישה ארון האלקים. אורים ותומים: כי היה ארון האלקים ביום ההוא. המקרא חסר תיבה אחת, כי היה ארון האלקים שם ביום ההוא:

מצודת דוד הגישה ארון האלקים. לשאול לפניו באורים ותומים, אם נעלה עליהם: ובני ישראל. רצה לומר: הארון היה עם בני ישראל ובתוכם:

מצודת ציון הגישה. הקריבה: ובני ישראל. הו"ו היא במקום עם, וכן (שמות א ה): ויוסף היה במצרים, ורוצה לומר עם יוסף:

רש"י הצופים לשאול. הצופים אשר היו לשאול בגבעת בנימין, צופים: אישקאגט"ש בלע"ז: והנה ההמון. של פלשתים, נמוג ממקומו וילך, וקרב הלום לצד ישראל: נמוג. כמו (בראשית ד יב): נד ונע:

מצודת דוד הצופים לשאול. הצופים שהיו לשאול בגבעת בנימין: ההמון. של פלשתים, המה נמוגים והולכים ומוכים בכל פעם יותר:

מצודת ציון הצופים. העומדים במקום גבוה, ומשם צופים למרחוק לראות מה נעשה במלחמה: ההמון. העם רב: נמוג. ענין המסה, ורוצה לומר, מוכה ומנוגע: והלום. ענין הכאה, כמו (שופטים ה כו): והלמה סיסרא:

רלב"ג ויראו הצופים לשאול. ויתכן שמהעם אשר אתו שם קצתם במקום גבוה שיהיו צופים ומביטים מה יעשו פלשתים כי זה ממה שישירים אם להציל נפשם אם לנצח פלשתים בראותם כי יש לאל דים: והנה ההמון נמוג וילך והלם. ר"ל שהקול שהיה במחנה פלשתים הוא קול המוטים וההלומים לא קול המנצחים:

מלב"ם ויראו כו' והנה ההמון נמוג, כי המחנה כ"ז שעומדת על דגלה וסדרה, היא קשורה באגודה אחת איש באחיהו ידבקו ונקראת בשם מחנה או צבא או עם וכדומה, אבל עת תתהוה מהומה ביניהם ימוגו וימסו אסוריהם ואז נקראים בשם המון, על המונם ושאונום, ששם המון מורה על קיבוץ בלתי מסודר כחוקי סדרי המלחמה, וראו כי ההמון נמוג מחבורם, זה כי וילך והלם רצה לומר מקצתם הלכו להתרחק הלאה, ומקצתם התקרבו הלום לצד גבעה,

פרק י"ד

(יט) וַיְהִי עַד דְּבַר שְׂאוּל אֶל הַכְּהֵן וְהַהֲמוֹן אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים
וַיִּלְךְ הַלּוֹךְ וְרַב וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל הַכְּהֵן אֲסֹף יָדָי:

While **שאוול** was requesting of **אחיה** the **כהן** to ask the **תומים** and the noise in the **פלשתי** camp became clear, and **שאוול** felt that time was limited and immediate action was called for. He did not feel a question was necessary and therefore called for suspension of the **אורים ותומים** query and an immediate offensive. (רד"ק)

למבי"ג criticize **שאוול** for abandoning the **תומים** and **אורים** before receiving the answer.

(מדרש שוחר טוב על תהילים כז:; חומת אנך, אברבנאל)

(כ) וַיִּזְעַק שְׂאוּל וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּבְּרוּ עַל הַמֶּלֶךְ מָה
וַהֲנֵה הִיְתָה חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ מֵהוֹמָה גְּדוֹלָה מְאֹד:

שאוול gathered the nation with him, and they approached the battle and witnessed the great commotion. The **פלשתיים** were attacking their comrades, assuming they were the enemy. (רד"ק, מלבי"ם)

מצודת ציון אסוף. ענין הכנסה, כמו (בראשית מט לג): ויאסוף רגליו:

למבי"ג וְהַהֲמוֹן אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים. ר"ל קול ההמון הנזכר במחנה פלשתיים שהוא קול הנשברים והמדוכאים היה הולך וחזק: **אסוף ידך**. ר"ל שיאסף ידיו אליו ולא יתעסק עוד בענין האורים והתומים על השאלה הזאת כי אין להם פנאי:

למבי"ם וְהַהֲמוֹן רצה לומר בתוך כך נתרבה ההמיה והרעש שמה (**המון** זה שם המקרה על ההמיה וקול ענות) עד ששמעו קול מפלתם:

חומת אנך אסוף ידך. ר"ל במדרש יחסו זה אל שאול לעון שהתחיל לשאול באורים ותומים ואח"כ אמר לכהן אסוף ידך:

אברבנאל חזר שבהיות שאול מדבר זה אל הכהן ראה שהמון הפלשתיים היה הולך ונוסע מאד מאד, וחשב שבאמת היו בורחים ושחרדת אלקים בקרבם, ויאמר לכהן אסוף ידך, רוצה לומר שלא יפתח האורים והתומים ולא יתעסק עוד בשאלה, כי לא היה להם זמן ופנאי. וחכמינו ז"ל בויקרא רבה ובמדרש תהילים (מתמור כ"ז) יחסו זה אל שאול לעון גדול, רוצה לומר שהתחיל לשאול באורים ותומים ואמר לכהן אסוף ידך, עד שאמרו שזה היה אחד מעונותיו שבעבורו לא נמשכה מלכותו וכמו שאבאר

מדרש שוחר טוב על תהילים כז: דבר אחר 'נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי'. אימתי אמר דוד פסוק זה, כשהיה מהלך לעמק רפאים, אף על פי כן לא הלך למלחמה עד ששאל באורים ותומים, וכן את מוצא כשהלך שמואל למשוח את דוד, היו מלאכי השרת מקטרגין אותו לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרו רבוננו של עולם מפני מה נשלת המלכות משאול ונתת לדוד, אמר להם אני אומר לכם מה בין שאול לדוד, שאול הלך ושאל באורים ותומים, כיון שראה שבאו עליו פלשתיים אמר לכהן אסוף ידך, ולא המתין עד שייגמור את הדבר, שנאמר ויהי עד דבר שאול אל הכהן וגו', ויאמר שאול אל הכהן אסוף ידך (שמואל א יד:יט)... אמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, ראו מה בין דוד לשאול, מי גרם לדוד שניצל, דברו של הקדוש ברוך הוא שקיים והאיר לו, לכך נאמר 'נר לרגלי דבריך'

מצודת ציון (כ) ויעקב. ענין אסיפה:

למבי"ם וַהֲנֵה הִיְתָה רצה לומר התלוו אל נצוח שאול ג' ענינים, א. שעל ידי המהומה היתה חרב איש ברעהו:

רד"ק ויעקב. ויאסף כי אסיפת העם הוא על ידי זעקה: **חרב איש ברעהו**. מפני מהומת ה' רבה אשר היתה במחנה היו נבהלים ומהוממים והיו הפלשתיים מכים איש את רעהו והיו חושבים להכות בישראל:

למבי"ג וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לְאַחִיהַּ הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹקִים. ר"ל האורים ותומים שהיה בארון לשאל לו באלקים על דבר יונתן והחרדה הזאת אשר יונתן פלשתיים אם ראוי שירדפו אחריהם אם יעמדו במקומם: **היה ארון האלקים ביום ההוא ובני ישראל**. ירצה לפי מה שאחשוב ביום שבא בגלגל על זה הדבר היה בא שם ארון האלקים ובני ישראל ולזאת הסבה קרבו כאשר נפץ העם מעל שאול שנשאר שם הכהן הגדול עם הארון ויבא נסעו משם שמואל ושאוול והעם אשר עם שאול ללכת הגבעה אשר בבנימין נעתק עמם הכהן הגדול וארון האלקים והלך ויהיה ואלים מקום ארון האלקים היה שם אז ברוב:

למבי"ם וַיֹּאמֶר שְׂאוּל ולכן רצה לדרוש באורים ותומים וסבת הדבר ומה הדבר הזה, **כי היה ארון האלקים וכו'**, רצה לומר כי מעל חרב משכן שילה לא היה מקום קבוע לארון, והיו מוליכים אותו ביום רצוה לומר בעת ההיא עם בני ישראל בכל מקום שהתקבצו, ולכן בעת הלכה הגלגל לחדש שם המלכה הביאו הארון עמם וכשיצא שאול משם אל הגבעה הוליכו עמו:

רד"ק הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹקִים. ר"ל האפוד האורים והתומים שהיו עם ארון האלקים לשאול בהם על יונתן: **ובני ישראל**. עם בני ישראל וכן יוסף היה במצרים עם יוסף שהיה במצרים וכאשר ראה שאול כי ההמון אשר במחנה פלשתיים הולך ומתמוגג אמר לכהן אסוף ידך כי אין פנאי עתה אל ללכת למלחמה כי רואים אנחנו כי אלקים עמנו כי כל המון פלשתיים מתמוגגים, ומה שאמר וילך הלוך ורב פירושו ורב להתמוגג ולהשבר והוא חסר וחסרונו ידוע מן הענין וכן תירגם יונתן והמונא די במשרית פלשתיאי אזל מזל וסגי תבריה ויתכן לפרש בלי חסרון ויהיה פירוש וההמון מענין מהומה ומשרשו ויהיה בשקל ששון והראייה שאמר אשר במחנה פלשתיים ואם היה פירושו כמו שאר המון די לו בזכרו וההמון כי ההמון הוא המחנה הרב וכן אמר למעלה והנה ההמון נמוג וילך ולא זכר מחנה ופי' אסוף ידך כמו ויאסף רגליו כלומר שיאסף ידיו אליו וימנע מפתח האורים והתומים ומלשאל בהם וי"ל אסוף ידך קרב אפודא ואם כפירושו עניינו והלא כבר אמר הגישה ארון האלקים ומה טעם ויהי עד דבר שאול אל הכהן וגו' ועוד מה טעם אסוף ידך היה לו לומר פתח ידך ועוד לא ספר הכתוב ששאל בהם אלא מיד ויעקב שאול וכל העם אולי היתה דעת המתרגם קרב אותו אל הארון והצניעה:

מצודת דוד (יט) עד דבר. בעוד שדבר אל הכהן לשאול באורים ותומים, היה ההמון הולך ומתרבה בדבר הנמיגה וההכאה: **אסוף ידך**. הכנס ידך אל עצמך להנמנע מלפתח הארון עמם וכשיצא שאול משם אל הכהן לשאול בהם:

פרק י"ד

(כא) והעֲבָרִים הָיוּ לְפִלְשְׁתִּים כְּאֲתֻמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם אֲשֶׁר עָלוּ עִמָּם
בְּמַחֲנֶה סָבִיב וְגַם הֵמָּה לְהִיטּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עִם שְׂאוֹל וַיּוֹנְתוּ:

And the Jews from פלשתי territory who were intimidated by the פלשתיים to fight with them, now reversed their allegiance and sided with שׂאוֹל. They saw the פלשתיים were confused and did not fear retribution. (רד"ק)

(כב) וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֵּתְחַבְּאִים בְּהַר אֶפְרַיִם שָׁמְעוּ
כִּי נָסוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּדְבְּקוּ גַם הֵמָּה אַחֲרֵיהֶם בְּפְלִתְחֵמָה:

The Jews who escaped into hiding before the war heard that the פלשתיים were now fleeing. They left their hiding places and joined the chase, pursuing the פלשתיים in battle.

(כג) וַיּוֹשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת שְׂאוֹל וְהַמִּלְחָמָה עָבְרָה אֶת בֵּית אֲוֹן:

' saved בני ישראל in a clearly miraculous way on that day. By the time they reached בֵּית אֲוֹן the battle was won. The פלשתיים dispersed, as they ran for their lives and no longer attempted to fight.

(מלבי"ם)

גרים בארצם אשר עלו עמם ועל כרחם להלחם בישראל והיו במחנה סביב כלומר שלא היו שם מדעתם ולא היו שמים עצמם במחנה אלא סביב מחוץ כדי למשוך ידיהם ולהיותם נשמטים מלהלחם בישראל אם יוכלו ועתה כשראו שישראל נצחו היו גם המה עם ישראל אשר היו עם שׂאוֹל ויונתן והכו בפלשתיים גם המה ואם תאמר היאך לא חששו על בתיהם שהניחו בארץ פלשתיים לפי שראו כי מהומת ה' היתה רבה בפלשתיים עד שהיו מכים איש את רעהו בלא ידיעה ובלא הרגשה אמרו גם הם בנו לא ירגישו ולא ידעו והכו בהן:

מצודת דוד (כב) **המתחבאים**. מפחד הפלשתיים, כמו שכתוב למעלה (יג ו'): **וידבקו**. יצאו ממקום מחבואם, וידבקו וכו':

מצודת ציון וידבקו. רוצה לומר רדפו להתקרב אליהם:

מלבי"ם ג. **וכל איש ישראל המתחבאים** וכו', ועל כולם, (כג) **ויושע ה' ביום ההוא** כי עיקר התשועה היתה השגחית, **והמלחמה עברה את בית און**, רצה לומר כשבאו לבית און כבר עברה המלחמה רצה לומר פסקה כי מאז נפוצו הבורחים והיו נסים לא לוחמים:

רד"ק וידבקו גם המה. כמו וידביקו וכן וידרכו את לשונם כמו וידריכו ופ' וידבקו ענין השגה כמו וידבק אותו ובזה הלשון תרגמו ענין השגה ופירושו שרדפו אחריהם עד שהשיגום במלחמה והכו בהם גם הם:

מצודת דוד (כג) **והמלחמה**. עם המלחמה, עברה מבית און והלאה, לרדוף אחרי פלשתיים:

רלב"ג והמלחמה עברה את בית און. ר"ל שהרודפים עברו המקום ההוא מרוב מרוצתם ושקדם על דבר המלחמה:

רד"ק והמלחמה עברה את בית און. כתרגמו ועבדי קרבא מטו עד בית און ופ' עברה כי מבית און והלאה עברה בודפם אחרי פלשתיים:

רש"י (כא) **והעברים היו לפלשתיים**. בעזרם, מרוב יגיעה מתמוגגים, ולשום, והיום נהפכו גם המה עם חבריהם, להיות בלתי נאחזים:

מצודת דוד והעברים וכו'. כי רבים מישראל יצאו ארץ פלשתיים, והיו משועבדים להם, ועלו עמם בעל כרחם להלחם בישראל, ואמר: העברים אשר היו לעזרת פלשתיים בעת אתמול שלשום אשר עלו במחנה פלשתיים, גם המה חזרו להיות עם ישראל, בראותם שיד ה' היתה בהם:

רלב"ג והעברים היו לפלשתיים כאתמול שלשום וגו'. יתכן שהפלשתיים היו מושלים בקצת ישראל והיו יושבים תחתיהם והביאום הפלשתיים עמהם במחנה להכריח' שילחמו עם ישראל כמו שראינו באכיש מלך גת שהביא עמו דוד ואנשיו להלחם עם שׂאוֹל ועם ישראל ולזה אמר והעבר' אשר היו לפלשתי' מקודם זה שעלו עם הפלשתיים במחנה סביב גם המה נהפכו להיות עם ישראל אשר עם שׂאוֹל ויונתן כן פירשו קצת המפרשים, והנכון בעיני שהרצון בזה שעם היות ישראל בדבר זאת המלחמה בתכלית הדלות והשפלות עד שנתחבאו במקומות המכורים הנה אחר הגיע זאת המהומה לפלשתיים היו העברים לפלשתיים כאתמול שלשום בהלחמם עמם בימי שמואל שגברה יד ישראל עליהם ועל עמם במחנה סביב להכותם ולתפסם באופן שלא יסאר מהם איש ולא עוד אלא גם המה ר"ל הפלשתיים להיות עם ישראל אשר עם שׂאוֹל ויונתן כי קצתם היו הורגים קצתם ובזה האופן היו עוזרים לישראל כאלו היו עמם:

מלבי"ם ב. והעברים שישראל שגרו בצד מערב ארץ ישראל בערי פלשתיים היו לפלשתיים כאתמול שלשום נכנעים תחתם וגם עלו עמם במחנה סביב, רצה לומר עמדו סביבות המחנה להספיק צדה וצרכיהם, וגם המה נהפכו עתה להיות עם ישראל אשר עם שׂאוֹל לעזרם:

רד"ק והעברים. פ' אותן העברים אשר היו לפלשתיים כאתמול שלשום שהיו

פרק י"ד

(כד) ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויאכל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב ונקמתי מאיבי ולא טעם כל העם לחם: (ס)

And the Jews – even those who were originally hiding – approached to fight the פלשתים. שאול declared a fast day and swore on behalf of the nation, cursing anyone who would eat bread before night fell, so they could focus on taking revenge against their enemies. followed בני ישראל (מצודת דוד) שאול's command, and did not even taste bread.

JUMPSTART QUESTION

Was only bread forbidden, or was all eating included?

- A¹: Bread is a general term for food. All food was included in this declaration. (רש"י, מצודת דוד וד"ק)
- A²: Only a meal, represented by bread, which would serve as a distraction was included. A small bite or taste, like fruit was never prohibited. (מלבי"ם)

JUMPSTART QUESTION

Why did שאול command that they should fast?

- A¹: It was common practice to daven, do תשובה, and fast at an עת צרה. It also served as a reminder of who was truly fighting the battle. They had been fasting the entire day so far. (מלבי"ם, רלב"ג)
- A²: שאול wanted them to focus on the war and not get distracted by food. (מצודת דוד)

HIGHER ORDER THINKING

and his כלים יונתן are not with the rest of the nation. Why were they bound by a national שבועה they did not hear?

יונתן was not present when his father made the שבועה and did not hear, nor did he answer אמן in acceptance. A שבועה is only binding if verbally accepted. (ראשון לציון, רמב"ם שבועות ב:א, רמב"ם שבועות ב:א)

We will discuss the application of this הלכה in the coming ספוקים.

ההכרח, ולכן ויאל שאול השביעם באלה כל יאכלו לחם למען יקום גוי אויבי וכפי הסברה היו מתענים ביום ההוא כמו שהיה דרכם בכל עת צרה, ועתה כי נשעו הותר להם לאכול על פי הדין, וגזר שאול כל יאכלו כי עוד אין התשועה שלמה עד שית אויביו הדום לרגליו. והנה שאול דבר באלתו, ארור האיש אשר יאכל לחם, ויש סברה שלא גזר רק אכילת לחם שהיא סעודה כראוי, לא על טעימת לחם מעט, ולא על אכילת דבר שאינו לחם כמו פירות וכיוצא, כי באר הטעם כדי שניקם מאויביו, רצה לומר שלא יפנו אל הכנת סעודתם ולא ידרפו אחר האויב, זה רק בסעודה קבועה שמתאחרים בהכנתה ואכילתה, לא על טעימה ואכילת מיני פירות שהיא אכילת ארעי, שלא יתבטלו בזה מן המלחמה, ויש סברה שהיתה גזרתו תענית שיתענו כל היום כדי שזכות עניים ותשובתם תועיל אל שניקמו מאויביהם, וישראל החמירו על עצמם בשני ענינים, א. ולא טעם כל העם לחם, אף טעימה בעלמא:

רד"ק נגש. נדחק וכן תרגומו אידחיק כלומר שהיו רעבים כי כבר השביע שאול את העם שלא יאכל עד הערב כדי שלא יפסיקו המלחמה: אשר יאכל לחם עד הערב. שום מאכל ר"ל כי לחם כולל כל מאכל כי אפילו הדבש לא היו טועמיו מפני השבועה נראה כי על כל מאכל השביע:

רמב"ם שבועות ב:א אחד הנשבע אחד מארבעה מיני שבועות אלו מפי עצמו, ואחד המושבע מפי אחרים וענה אמן, אפילו השביעו עכו"ם או קטן וענה אמן חייב, שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפינו, ואחד העונה אמן או האומר דבר שעיניו כענין אמן, כגון שאמר הן או מחוייב אני בשבועה זו, קיבלתי עלי שבועה זו, וכל כיוצא בזה בכל לשון הרי זה כנשבע לכל דבר בין לחייבו מלקות בין לחייבו קרבן.

רמב"ם שבועות ב:י מי שנתכוון לשבועה וגמר בלבו שלא יאכל היום או שלא ישתה ושדבר זה אסור עליו בשבועה ולא הוציא בשפתיו הרי זה מותר שנאמר לבטא בשפתים, אין הנשבע חייב עד שיוציא עיניו שבועה בשפתיו.

רש"י נגש ביום ההוא. היו אצים ונגושים הלחם בפיהם: ויאכל: לשון אלה: אשר יאכל לחם. כל מאכל במשמע, ויורה מיהו (יט): נשחיתה עץ בלחמו:

מצודת דוד נגש ביום ההוא. עם כי מתחלה נזבאו, עתה קרבו להלחם בהם: ויאל. השביע את העם לבל יאכלו מאומה עד הערב, למען לא יהיו טרודים במאכלם, להנקם מפלשתים: לחם. הוא כולל כל דבר מאכל:

מצודת ציון נגש. קרב: ויאל. מלשון אלה ושבועה: טעם. הלוקח אל פיו מעט מן המאכל ואין בה לרדת חדרי בטן, יקרא טעימה:

רלב"ג ואיש ישראל נגש ביום ההוא. ר"ל שכבר נדחקו על דבר זאת הרדיפה מפני צואת שאול עד שלא יכלו לבטל מזה אפילו לצורך האכילה כי כבר השביע שאול את העם שלא יאכל מן עד הערב כדי שתשלם לו הנקמה מאויביו ולזה נשמרו העם מלקחת הדבש להזין ממנו ולקח ממנו יונתן כי לא שמע השבועה ועם זה נחשב לו לעון כמו שיראה אחר זה אם מפני שלא חקר בזה קודם כי כבר היה רואה שאין משיג ידו אל פיו מהעם זה לא היה נכון להיות אם לא בסבת נדר והסכמה ביניהם אם מפני שגנה אביו על ההשבעה הזאת כאמרו עבר אבי את הארץ וחשב שאם אכל העם משלל אויביו היו מתחזקים יותר ותרם מפני זה המכה בפלשתים עם מה שהתבאר לו כי לא בכח גברו על פלשתים אך מאת ה' היתה זאת:

מלבי"ם ואיש ישראל נגש רצה לומר שאול ראה בבואו לבית און שהעם הפסיקו מן המלחמה כמ"ש והמלחמה עברה וחדלו מלדוף אחרי צריהם, זה בא מן העם כי איש ישראל היו נגשים ומוכרחים ביום ההוא אל המלחמה, רצה לומר לא לחמו בנפש חפצה כעם חרף נפשו למות בעבור חפשותו וארצו רק היה אצלם כנגישה ששאול לחץ אותם לזה על ידי שהתגרה עם פלשתים, ולכן עת מצאו מנוח מאויביהם רצו לנוח מן המלחמה אשר הלכו אליה מתוך

פרק י"ד

(כה) וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ בַיַּעַר וַיְהִי דְבֵשׁ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה:

All of רלב"ג and רד"ק entered the forest, where there was honey in the field. According to רלב"ג and רד"ק there was actual bee's honey dripping from the hives. רש"י understands דבש in this context as syrup from sugar canes.

(כו) וַיָּבֵא הָעָם אֶל הַיַּעַר וַהֲנִה הַלֶּךְ דְּבֵשׁ וְאִין מְשִׁיג יָדוֹ אֶל פִּיו כִּי יֵרָא הָעָם אֶת הַשְּׂבֻעָה:

The nation entered the forest where the דבש was dripping, yet no one reached to put some in his mouth. Even though it was not bread, and it was dripping and easily accessible, they were stringent and did not even taste the דבש.

(כז) וַיִּוְנְתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אֲבִיו אֶת הַיָּתִים וַיִּשְׁחַח אֶת קֶצֶה הַמִּטָּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֵּל אוֹתָהּ בַּיַּעַר הַדְּבֵשׁ וַיֵּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו (וַתִּזְרַאנָה) וַתִּאָרְנָה עֵינָיו:

Before reading the פסוק, introduce בולמוס.

בולמוס is a life-threatening condition in which a person must eat immediately, preferably something sweet. (סנהדרין ע"ד). In a case of פיקוח נפש, all but the three מצוות of ועל ועל יעבורם are suspended. (יומא פ"ג). This is why הצלה will answer calls on שבת. With בולמוס, time is of the essence. If the only food available is forbidden, it is permissible to feed it to a person afflicted with בולמוס. (יומא ח"ו). We do not know the exact nature of בולמוס or if בולמוס still exists today. The description of בולמוס in חז"ל sounds similar to a severe case of hypoglycemia.

רש"י (כו) והנה הלך דבש. שהיה נוטף מן הקנים:

מצודת דוד וכל הארץ. הדבש היה זב מהקנים: ואין משיג ידו. עם הדבש:

מצודת ציון הלך. מלשון הליכה, ורוצה לומר זב:

מלבי"ם ויבא כו' והנה הלך דבש רצה לומר הגם שהדבש הלך ולא היה שום עכוב לא בלקיחתו ולא באכילתו, ובכ"ז ואין משיג ידו אל פיו. זה היה מפני כי ירא העם את השבועה והחמירו על ספיקה:

רד"ק הלך דבש. כלומר הליכת דבש שהיה הולך ונגר על פני השדה וכו' ור"י ברי דובשא ופ"י ערוגה ושורה ובבראשית רבה בין שורותים יצהירו שהיו עושין גרירות קטנות: ואין משיג ידו. אין מגיע ידו עם הדבש אל פיו:

רש"י (כז) ביערת הדבש. בקנה הדבש, (sugar cane) כמו (שמות ב ג): ותשם בסוף, דמתרגמינן: ושיתיה ביערא. ו'סוף' הם קנים של אגם, וכן (שיר השירים ה א): אכלתי יערי עם דבשי. ובלשון ישמעאל קורין לאותו דבש סוקר"א בלע"ז, מפי רבי נתן הישמעאלי:

מצודת דוד וישב ידו. עם המטה: ותארנה עיניו. כי חשכו בעבור הרעבון:

מצודת ציון ותארנה. מלשון אורה:

מלבי"ם ויונתן ספר שיונתן היה לו שלש התנצלות, א. שלא שמע בהשביע אביו והיה שוגג, ב. וישלח את קצה המטה וכו' והיה רק טעימה קצת שזה ספק אם גזר על זה כנ"ל, ג. ותארנה עיניו כי חשכו עיניו מחמת בולמוס רעבון ועל ידי זה שב אור עיניו, ובזה במקום שאחזתו בולמוס היה מותר לאכול על פי הדין:

רש"י ויהי דבש. דבש קנים גדל בארץ ישראל:

מצודת דוד וכל הארץ. כל אנשי הארץ, הם בני ישראל: ויהי דבש. הקנים אשר הדבש גדל בהם:

מצודת ציון ביער. הקנים שגדל בהם הדבש, יקראו יער, כמו (שיר השירים ה א): אכלתי יערי עם דבשי:

רלב"ג והנה היה הדבש על פני השדה מפני שכבר היו שם כלים רבים ישכנו בהם הדבורים ויעשו בו הדבש כמנהגם והדבש היה בכלים ההם בחדוד יערו כמשפט וידמה שהיו הכלים ההם מושמלי שם שורות שורות ביושר בדמיון דרך ולזה קרא זה הקבוץ הלך דבש כי האורך יקרא הלך מצד הדרך או לרובו הדבורים שם ביער ההוא היה הדבש נגר על פני השדה כמו שפירשו הקודמים:

מלבי"ם (כה-כו) השאלות: מה החידוש שלא טעם העם לחם ולא מן הדבש, האפשר כי יעברו על האלה?

ב. וכל הארץ באו ביער ויהי דבש על פני השדה, הגם שדבש אינו בכלל לחם:

רד"ק וכל הארץ. עם הארץ כמו וכל הארץ באו מצרימה ר"ל כל בני המלחמה והנאספים אליהם ודרך רדפם אחרי פלשתים באו ביער והיה בעצי היער עזת דבורים והדבש נוטף מהם על פני השדה וה"ר ר' שלמה ז"ל כתב כי יער קנה הצוקר היה והוא הדבש שהיה נוטף מהם ולא ידעתי מאין היה לו זה כי י"ת בחורשא:

פרק י"ד

ON THE BOARD

danger to life - פיקוח נפש = בולמוס
פיקוח נפש צוחה את כל המצוות

except for the three - והרע ועל 'עבר -

1. אבונה לרה
2. אלוי אריו
3. שפיקוח צא

TEACHER IDEA

Consider inviting a guest speaker or virtual visitor from perhaps a student's relative or community member. Students can submit questions regarding practical applications of the concept of פיקוח נפש.

Review the answer to the previous question:

was not present when his father made the שבועה and did not hear, nor did he answer in acceptance. A שבועה is only binding if verbally accepted. (רמב"ם שבועות ב:א, ראו לעיון)

In addition, besides the hunger and exhaustion, יונתן developed a life-threatening condition known as בולמוס. בולמוס is considered a classic case of פיקוח נפש, where a person's life is in danger and he must eat immediately. יונתן dipped the edge of his stick in the דבש and his eyes, which had dimmed due to his hunger and illness lit up once more. (כ"ט, מצודות דוד, ר"ק)

(כח) וַיִּזְנֶן יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמָעוּ וַיֹּאמֶר הַשֹּׁבֵעַ הַשֹּׁבֵעַ אֲבִיךָ אֶת הָעֵם לֶאֱמֹן אֲרֹנִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל לֶחֶם הַיּוֹם וַיַּעַף הָעֵם:

A man from the nation informed יונתן of the שבועה his father made, cursing anyone who would eat bread on that day. The nation was hungry and exhausted, and still they had kept the שבועה and had not tasted any food the entire day. (מצודות דוד, ר"ק)

סנהדרין עד: כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים

מצודת דוד: (כח) ויעף העם. רצה לומר: והנה בעבור זה נעשה העם עיף ויגע:

מלבי"ם: (כח-כט) השאלות: למה אמר האיש ויעף העם?, ותשובת יונתן אינה מספקת על מה שעבר על האלה?

ויען וכו' ויעף העם: האיש הזה הוכיח לו שלא היה טעם הגזרה שלא יתאחר בהכנת הסעודה. שלפי זה לא גזר רק על אכילת לחם בקביעות, כי הלא בהפך על ידי זה העם עיף מלרדוף אחרי האויב, וטוב היה יותר שיאכלו ויחליפו כח לרדוף, ובדאי היתה כוונתו על העיניו והצום לשם ה' הנותן ליעף כח והמושיע ואם כן גם הטעימה אסורה:

רד"ק: ויעף העם. ולא עברו על השבועה אף על פי שהיו עיפיים ורעבים:

רד"ק ביערת הדבש: הוא חלת הדבש (honeycomb) כמו שיוציאו ממנה הדבש כמו אכלתי יערי עם דבשי ות"י וקינוא דדובשא לפי שהחלה עשויה קנים קנים: **ותראנה.** כתיב וקרי ותארנה כלו' פ"י היו חשכות וכהות מן הרעב ומן העיפו' והכתיב מן ראה והענין אחד:

יומא פג"ב: ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה שהדבש וכל מיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם ואע"פ שאין ראה לדבר זכר לדבר (שמואל א יד, כט) ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה

משנה יומא ח"ו: מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו אפילו דברים טמאים עד שיאורו עיניו. מי שנשכו כלב שוטה, אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ורבי מתיא בן חרש מתייר. ועוד אמר רבי מתיא בן חרש: החושש בגרונו, מטילין לו סם בתוך פיו בשבת, מפני שהוא ספק נפשות, וכל ספק נפשות דוחה את השבת.

פרק י"ד

Read together and then expound. ל פסוקים - Read

(כט) וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן עֵכָר אָבִי אֶת הָאָרֶץ רָאוּ נָא כִּי אֲרוּ עֵינַי כִּי טְעַמְתִּי מִעֵט דְּבֶשׁ הַזֶּה:

clearly disagreed with his father. He responded, "My father has confused the people, look and see how my eyes have lit up now that I have had a bit of honey."

(ל) אַף כִּי לֹא אָכַל אָכַל הַיּוֹם הָעַם מִשָּׁלַל אֲבִיו
אֲשֶׁר מָצָא כִּי עֵתָה לֹא רִבְתָּה מִכָּה רַבָּה שָׁמַיִם:

פּוֹט: "Do you not think that if the nation would have eaten from the spoils they found, we would have been able to kill more פּוֹט? Even if they would have lost time fighting while eating, they would have gained strength made up for the lost time with their subsequent battle."

(מלבי"ם, מצודת דוד, רד"ק)

The פּוֹט of the פּוֹט is very difficult to understand. How could a great person like יוֹנָתָן speak this way about his father? What about אב? Furthermore, how can יוֹנָתָן, who just declared at the beginning of the פרק: "אֵין לָנוּ מַצִּיחַ אֶלֶּהוּ יְיָ בְּרַב אוּ בְמִעֵט", not recognize that this war is being fought by ה', is completely supernatural in nature, and that the energy levels of the nation are of no significance?

A¹: יוֹנָתָן disagreed with his father halachically. יוֹנָתָן felt that although a fast was a valid spiritual approach for those on that high level, it was beyond the level of the nation as a whole. יוֹנָתָן was of the opinion that a nationwide fast during wartime was a גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, a decree beyond their ability. In addition, fasting can potentially cloud judgment, which is essential in battle. יוֹנָתָן therefore maintained that his father was mistaken in his approach for decreeing the fast. Regarding תורה matters, a son is allowed to disagree with his father's opinion. (דעת) The upcoming פּוֹט confirm יוֹנָתָן's reservations.

A²: יוֹנָתָן disagreed because of the pain and discomfort which the fasting caused the nation to endure. כלי יקר reads ל' פּוֹט as an acknowledgement, rather than a rhetorical question: "My father confused the nation. Look, my eyes lit up with a little bit of honey. Although I know that if the nation would have eaten from the spoils of the enemy there would have not been any more military success, since victory is from ה' alone, still, it was not right to put the nation through this צער."

(כלי יקר does not directly address the question regarding אב, כיבוד אב, although this seems to be a תורה dispute and would follow the same reasoning as the previous answer.)

LIFE LESSON

Causing pain to another person, even if justified, is a very serious matter.

מלבי"ם ויאמר יונתן השיב, א. על הגזרה עצמה שלא ידעה עד הנה, עכר אבי את הארץ שלא טוב עשה בגזרה זאת, ב. ראו נא כי ארו עיני, כי היה לו בולמוס, ג. כי הוא החזיק ששאלו גזר זאת כדי שלא יתבטלו באכילתם מרדוף אחרי האויב,

רש"י עכר אבי את הארץ. בלבב את דעתם ואת ישועתם, כמים עכורים: מצודת ציון עכר. ענין השחתה ובלבול, כמו (בראשית לד ל): עכרתם אותי: אורו. מלשון אור:

פרק י"ד

(לא) וַיִּכּוּ בַיּוֹם הַהוּא בַּפְּלִשְׁתִּים מִמְּכַמֵּשׁ אֵילָנָה וַיַּעַף הָעָם מְאֹד:

The Jewish army struck the פלשתים as they pursued them from מכמש to אילון. The nation was extremely exhausted.

HIGHER ORDER THINKING

Why were they exhausted?

They were chasing the פלשתים in battle and had not eaten all day.

Unfortunately, their exhaustion will drive them to err in the next פסוק, just as יונתן had feared.

ואמר הנה עכר אבי את הארץ, כי באמת לא הטיב להשיג מבוקשו באלתו וזה ונהפוך הוא ראו כי ארו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה ואם המעט הזה חדש כחי ואור עיני, (ל) אף כי וכ"ש לוא אכול אכל היום העם משלל אינו אשר מצא, שהיו כגבורים בוסים בטיט חוצות, ואמר כי לא היו מתבטלים על ידי כן כי היה אוכל מן השלל אשר מצא מזומן לפניהם הלא השתדלו לזכות לאכל, כי עתה וכו' רצה לומר והגם שהיו מתבטלים אז בעת כילתם היום וכי עתה לא רבתה מכה בפלשתים בתמיה, ומה שהיו מפסידים היום בעת האכילה היו מרויחים עתה לטרוף זרוע אף קדקד:

רש"י כי עתה לא רבתה מכה. בתמיה:

מצודת דוד אף כי. רצה לומר: ומה מטעימה לך עיני, כל שכן אם אכלו אכילה גמורה, וכי עתה לא רבתה מכה בפלשתים, הרי לא עלה האכילה היה עוד כחם מתחזק:

מצודת ציון לוא. כמו אם: משלל. מבזה: רש"י: מלשון בוי:

רד"ק כי עתה לא רבתה מכה בפלשתים. דרך זמירה כי בודאי אם אכלו היה להם יותר כח והיו מכים בפלשתים יותר:

כלי יקר והרלב"ג כתב שנענש על שהיה לו ליתן לב הדלא דבר הוא שאין איש מהם משיג ידו אל פיו מהדבש הרב ההוא שאין זה כי אם בסיבת נדר או איס' ועוד חטא על שבז' את אביו שאמר עכר אבי את הארץ. ועוד שחשב שאילו אכל העם משלל אויביו היו מתחזקי יותר והית' מתרב' המכה בפלשת' זה טעות גדולה כי לא בכח גברו על פלשת' אך מאת ה' הית' זאת ע"צ הפלא ע"כ. ולפי דבריו בטעמו הראשון אפש' לו' שאל זה כיון הפסוק באונ' ויבא אל העם ואין משיג ידו אל פיו כי ירא העם מהשבו' שה מחייב את יהונתן ואעפ"י שיונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ואין להאשימו על שלא ראה שאין משיג ידו אל פיו יען שלא היה רואה בעיניו זהו שאמ' וישב ידו אל פיו ותראנ' עיניו כתי' מכלל רעד השת' לא ראו עיניו ואין לו אשם על שלא ראה שאין משיג ידו אל פיו כי עיניו כהות ותראנה כתיב ותראנה קרי.

ויאמר יונתן עכר אבי את הארץ. רש"י ז"ל בלבב את דעתם ואת ישועתם כמים עבורי' כי עתה לא רבתה המכה בהתמדה ע"ב וכן הרד"ק והביא כן מהרי"א והוסיף כי מהמוחש נראה שעבר אבי את הארץ שהרי אורו נא עיני מהמעט דבש שטעמתי ואם המעט הועיל לשאורו עיני על אחת כמה וכמה אם היו אוכלי' העם מהדבש אחר אכלם בר ולחם ומזון משלל אויביהם חזו שאמר אף כי לו אכל העם כו' שבלי ספק תתחזקו ויהיו לבני חיל ותתרבה המכה בפלשת' ולהעדר המזון נחלשו הלוחמים ולכן עתה לא רבתה מכה בפלשתים עד כאן.

ומ"ש כי עתה לא רבתה והוא כי יונתן החסיד בירר דבריו שלא יטעו השומעים

דבר אבי את הארץ וכו' לומר שאילו אכל העם משלל אויבו היו מנצחים יותר וזה המכה בפלשתים כי לא יתכן שיאמר זה חלילה לו כי ברור לו שה' איש מלחמה וזה' הישועה ולא בכח אנשים יגבר איש אבל כוונתו לומר' בהפך דעכרות בעלמא הוא שעכר את הארץ ראו נא כי אורו עיני אף כי לו אכל העם ר"ל אף כי לא יעלם ממני וברור לי כי לו הונח שאכול אכל העם משלל אויביו ואפי' שיאכל אכילו' הורה לשובע זהו שאמר אכול אכל העם היו' משלל אויביו אשר מצא בריא לי שלא הונח כן ע"כ ידעתי כי לא רבתה מכה בפלשתים בשביל כך בשביל האכילה אשר אכול אכל כי מה יתן ומה יוסיף דהכל תלוי ביד השי"ת אבל אף שידוע לי שלא יוכל אכל העם וכו' עם כל זה ברור כי עתה לא רבתה המכה בפלשתים מפני זה ולכן לא אמרתי אלא עכר אבי את הארץ שאילו היה נצחון תלוי בזה לא היה לו לשון עכירות בלבד. עוד אפשר דהכי קאמר עכר אבי את הארץ בבחינת צער העם אעפ"י כי לוא אכול אכל העם היום משלל אויביו אשר מצא אפשר היה כי עתה לא רבתה מכה בפלשתים כמו שרבתה עתה משני בחינות האחת בזכות הצום רבתה עתה כנז' בפרקי ר' אליעזר והשנית שהיו מתעסקים באכילה ובטל' מהמלחמה עם כל זה עכר אבי את הארץ עכירות וצער ולפי זה לשון לו אכול אכל כמו אילו וכן תרגם יונתן ברם אילו מיכל אכל

דעת סופרים כט. ויאמר יונתן וגו' - דברי יונתן אלו מתמיהים הם. הוא מדבר נגד אביו באזני העם. אולם נראה שגם דבריו אלו היו מסוג דברי האמת הלוחצים על האדם שהם עוליים בלבד' עד שאינו יכול לעצרו, ואין בידו אף לחלוק כבוד לאב ולרב'. לפי ההלכה מותר לחלוצי צבא הנכנסים בגבול גויים לאכול אף דברים אסורים אם ירעבו כל שכן שמוטר להם לאכל דברים מותרים כדי לחזק כחם. שאלו חפץ שהעם יתרומם לדרגה עילאית מאד ויצומו ביום המלחמה דבר שאין רוב הציבור יכול לעמוד בו. הנביא כתב דברים אלו לדורות להוראה.

עכר אבי. בלבב את דעת העם כמים. זהו ביטוי מדהים בפי בן על אביו. שמא נודע לשאלו על כך וגם משום זה כינהו "בן נעויות המדרות" — אבל לדורות נכתבו הדברים לשם הוראה שאין להילחם בצום' כי הרעב מבלבל את הדעת ועל כן מותר לחיילים לאכול גם דברים אסורים באין להם דברים אחרים כל שכן דברים מותרים כמבואר. ראו נא וגו'. פניה זו לעם שיראו בצדקתו ובאי"צדק של אביו גם היא מדהימה. אולי אפשר להבין את הדברים כמחלוקת בהלכות מלחמה ששאלו ויונתן בנו מתנצחים כאן בהלכה ועל כן מותר היה לו לדבר כן.

מצודת דוד (לא) ממכמש. ממקום מעמד פלשתים רודפים עד אילון, והכו בהם:

רלב"ג ויכו ביום ההוא בפלשתים ממכמש אילונה. אחשוב כי ספר זה להורות על רוב שקדם לרדוף אחריהם ולהכות בהם עד שאשר נסעו ממכמש בהזעקם לרדוף אחריהם הכו בהם עד אילונה שהוא שם עיר אחרת ולזה היה עיף ויגע מאד:

מלבי"ם ויכו וכו' אילנה שהיה בחלקו של דן בגבול ארץ ישראל למערב בתחום פלשתים ושם עיפו:

